

VERSLAG VAN DE OPENBARE VERGADERING VAN DE RAAD DORDRECHT D.D. 17 januari 2023

Vergaderkamer 3

- 4. Beantwoorden artikel 40-vragen PvdD Kooien met dieren op Bijenmarkt-
Antwoordbrief artikel 40/41**
- 5. Beantwoorden artikel 40-vragen PvdD Stop de levende Kerststal op de
Kerstmarkt – Antwoordbrief artikel 40/41**

Voorzitter: dhr. Van der Net
Commissiegriffier: mevr. Wepster
Verslag: NotuBiz

Aanwezig:

Dhr. De Heer (CU/SGP)
Dhr. Den Hartog (GroenLinks)
Dhr. Groenewege (Partij voor de Dieren)
Mevr. Lammens-Oostdijk (VVD)
Dhr. Maroof (DENK)
Mevr. Pichel (FvD)
Dhr. Portier (SP)
Dhr. Schalken-den Hartog (Beter Voor Dordt)
Dhr. Stolk (VSP)
Dhr. Tutupoly (Op Ons Eiland)
Dhr. Van Dam-Timmers (CDA)
Dhr. Van der Spoel (PvdA)
Mevr. Van Engelen (GroenLinks)
Dhr. Venderbos Lambinon (Partij voor de Dieren)

Insprekers: mevr. Van de Werd, mevr. De Prie
Ambtelijke ondersteuning: mevr. Hoek-Kleinjan

Portefeuillehouders: wethouder T. De Jonge

De voorzitter: De deuren gaan dicht of zijn dicht. Dank u wel, mevrouw de Griffier. Wij zijn bijeen voor een beeldvormende commissie. En dat betreft een agenderingsverzoek van de Partij voor de Dieren met betrekking tot vragen die ze hebben gesteld over dieren op de Bijenmarkt, maar ook met betrekking tot dieren op een Kerststal en Kerstmarkt. Ik wil eerst eventjes de gasten welkom heten. Ik heb hier drie namen, maar mevrouw Van de Werd is helemaal uit Amsterdam gekomen, geloof ik. In ieder geval welkom hier in het mooie Dordrecht en bij deze commissie. En dan moet ik even kijken. En ik heb hier twee mevrouwen staan, één Hoek-Kleinjan en mevrouw De Prie. Maar mevrouw De Prie is er niet, neem ik aan? Achter u? Kijk. Nou, welkom in ieder geval ook. Ik wilde eerst eventjes een rondje langs de velden maken voor de verslaggeving om even te kijken wie er allemaal aanwezig zijn, en dan wilde ik rechts van mij

beginnen. Dat is in ieder geval even de administratie. Ik zal eventjes nog even aangeven wat het doel is van waarom wij hier nu tezamen zijn. De vragen die geformuleerd zijn voor deze commissievergadering is één: hoe is het gesteld met het welzijn van de dieren tijdens evenementen met dieren? En twee: welke oplossingen liggen voor om minder dieren te gebruiken bij evenementen en het dierenwelzijn te verbeteren? Nou, daarvoor gaan we ons laten informeren. En volgens mij heb ik vijftien minuten staan voor een presentatie van mevrouw Van de Werd, en ik wilde u in ieder geval het woord geven en ik zie dat er al gewerkt wordt om de presentatie zichtbaar te krijgen. Mochten er vragen zijn en kijk ik altijd naar degene die presenteert: mogen die tussentijds worden gesteld of heeft u liever aan het einde?

Mevrouw Van de Werd: Ja, we kunnen gewoon tussendoor wel vragen. Als het er lang door duurt, dan denk ik dat handig is.

De voorzitter: We maken het interactief. Ik zal bewaken dat dat niet te lang duurt, dan heeft u het woord en wij gaan aandachtig luisteren. Alstublieft.

Mevrouw Van de Werd: Nou, allereerst hartelijk dank dat ik hiervoor uitgenodigd ben. Ik ben van Comité Dieren noodhulp en bij bestaan al ruim tien jaar, en wij maken ons onder andere druk voor dieren in nood, daar komen we voor op, en dat geldt dus ook voor dieren die ter vermaak gebruikt worden. In deze presentatie wil ik laten zien hoe dieren op allerlei manieren voor vermaak op evenementen wordt gebruikt. Wat je ziet hier is een reis om de kinderboerderij. En je ziet gewoon heel veel drukte, drukke mensen, tenminste veel mensen, maar ook dieren die heel veel dicht op mekaar zitten en eigenlijk zich niet kunnen terugtrekken. Ja, ik heb het even op een rij gezet wat dierenwelzijn betreft, de aantasting waar evenementen voor dieren voor zorgen. En dat is ten eerste wordt dieren uit hun vertrouwde omgeving gehaald en dat zorgt voor onnodig stress bij de dieren. Maar ook het vervoer van dieren en de nieuwe plek geeft dieren stress. En het vervoer gaat ook lang niet altijd zoals het zou moeten, dieren worden een beetje op mekaar gepropt, door mekaar gezet en soms worden dieren ook in beslag genomen omdat het vervoer niet klopt. Maar de NVWA is er natuurlijk niet altijd bij. Stress, dat verhoogt weer de kans op ziektes. En deze dieren die worden ter commercie gehouden, ze moet geld opbrengen en ziektes kosten gewoon heel veel geld bij de dierenarts, en die worden dus ook vaak niet medisch behandeld. Op evenementen kunnen dieren zich vaak niet terugtrekken van drukte, lawaai, mensen en ook de andere dieren waarvoor ze soms bang zijn. De tijdelijke huisvesting voldoet eigenlijk nooit aan een natuurlijke behoefte van een dieren, en ook vaak gebeurt het dat jongeren kwetsbare dieren worden ingezet als attractie. En dan denk je bijvoorbeeld aan jonge kuikentjes, lammetjes, kalfjes en vaak loopt het daarna slecht met deze dieren af. Prooidieren worden ingezet als knuffelobjecten, en dan denk ik aan konijnen, bijvoorbeeld cavia's, kippen en het boezemt vaak angst in bij deze dieren. Nou, als laatste punt, een heel belangrijk punt vind ik ook, het geeft gewoon een totaal verkeerd voorbeeld aan mensen hoe respectvol om te gaan met een dier. Nou, dit is een levende Kerststal waar het dus ook vanavond hierover gaat. Maar ja, je moet indenken dat die dieren sowieso heel stressvol vervoer hebben. Maar ze kunnen niet weg, ze kunnen zich niet terugtrekken en moeten de hele dag op hetzelfde plekje zo'n beetje zitten. Ze

kunnen zich maar niet natuurlijk gedragen. Nou, deze kamelen worden ingezet om kameel te rijden als attractie. Dit is een beetje een vaag plaatje maar het laat wel zien hoe een reizende mobiele kinderboerderij er vaak aan toe gaat. En ja, die dieren zitten gewoon opeen gepropt, kunnen niet weg en kinderen pakken ze vast. Maar ja, dieren verstijven vaak, maar of ze het leuk vinden, is iets anders. Nou, dit gebeurt ook heel veel in Nederland, roofvogelshows. Er zijn enorm veel mensen die dit ter commercie doen. De dieren kunnen alleen maar vliegen als ze na een hele lange tocht met de auto eventjes voor de show worden vrijgelaten. Maar ja, vrijgelaten tussen aanhalingstekens, want ze zitten vaak wel vast, en ze worden vaak ook hongerig gehouden omdat ze dan doen wat degene wil die ze houdt. En ook dit is natuurlijk een heel verkeerd voorbeeld. Roofvogels horen gewoon vrij te zijn. Je zie hoe zo'n roofvogel vastzit urenlang, soms ook nog in de zon. Kuikentjes. Helaas is het een tendens om nu kuikentjes ter vermaak, soms het hele jaar door zelfs, te houden. Er zijn zelfs kuiken knuffeldagen, en bijeenkomsten waar kinderen naartoe kunnen samen met hun ouders om kuikentjes te knuffelen. Die kuikentjes worden allemaal uitgebroed via broedmachines. Die kuikens krijgen dus niet een moeder waar ieder dier gewoon eigenlijk recht op heeft, en na afloop worden ze vaak, in ieder geval de helft van de kuikens, gedood omdat het haantjes zijn. Vaak worden kuikens ook in verzorgingshuizen uitgebroed ter vermaak, en ook op scholen, kinderdagopvangen. En hier zie je dat bij een bejaarde, dan komen de kuikentjes langs op bejaardentehuis. Maar ik snap best dat het leuk is voor mensen, maar deze dieren horen gewoon bij hun moederkip te zitten. Nou, wat hier ook heel vaak gebeurd is cavia konijn knuffelen, en dan krijgen de kinderen ze of op schoot of in een mandje. Maar cavia's en konijnen zijn prooidieren en die vinden het eigenlijk helemaal niet fijn om zo geaaid te worden. En ja, vaak zijn ze wel stil, maar dat komt omdat ze verstijven. Nou, hier heb je de kuikentjes die net uitgebroed zijn. Dit is dan een Kerststal. Je ziet dat de dieren dicht op mekaar zitten die zich niet kunnen terugtrekken. Ja, niet alleen konijnen, kalfjes, dromedarissen worden gehouden, maar ook dieren die mensen eng vinden en spannend om mee op de foto te gaan, zoals deze spin. En bijvoorbeeld hier, deze man die heeft krokodillen en die laat ze aan het publiek zien, en je mag er op de foto mee. Nou, hier een enorme groot slang. En dat trekt veel publiek, maar of het voor de slang leuk is? Nee. En ja, het geeft ook nog een heel erg verkeerd voorbeeld. Je moet er niet aan denken dat al die mensen slangen gaan nemen als huisdier. Nou, dit is ook weer zo'n typisch voorbeeld van een allemaal kinderen die gezellig konijntjes gaan knuffelen, maar voor de konijntjes is dit echt heel stressvol. Dit is ook op een kinderboer... Nee, op een Kerststal. Dit waren drie ganzen die meegenomen werden, en je ziet één gans in een teiltje water en daar moet ze dan de hele dag in verblijven. Dit is, ja, dat dat ziet iedereen, dat zijn duifjes die voor trouwerijen worden gebruikt, ze worden ook wel een bij begrafenissen gebruikt en andere feestelijkheden. Het vervelende van deze duiven is dat het geen gewone duiven zijn, het zijn sierduifjes. En wat je heel vaak ziet is dat die dieren na vrijlating verkommeren van honger en dorst of overreden worden of ten prooi vallen van een roofdier. Ze kunnen zich gewoon niet redden. Ik weet niet of jullie dat herkennen, maar daar voelen we al jaren actie tegen, Dat is de Haan van Kallemooi. Die wordt drie dagen met Pinksteren in een mand gestopt en aan een mast van twaalf meter hoog gehangen ter vermaak van de mensen. Nou ja, voor die deze haan is dit beslist niet leuk, want wat je wel mee moetilstaan bij al deze dieren, die dieren weten niet wanneer het ophoudt.

Die zitten gewoon op dat moment gewoon in de stress en in de angst. Kijk wij kunnen denken nou, het is maar voor een paar uur of voor een paar dagen, maar zo'n dier die wordt uit een groep hennen gerukt, in zo'n mand gedaan in het donker en drie dagen weet hij gewoon niet wat er met hem gebeurt. Dus, ja, dan kan er wel een cameraatje in die mand zijn, maar het welzijn van dit dier is nog altijd heel erg slecht. Dit is ja, misschien moeilijk te zien, maar hier hebben wij aangifte overgedaan toentertijd. Dit was Bert's Animal Verhuur. Die had een reis van de kinderboerderij in winkelcentrum Emmen. En daaronder, dat zijn allemaal schapen en geitjes, en daaronder zaten konijnen, en die werden gewoon vertrapt. Niemand die wat deed en niemand die oplette. En toen hebben we ook contact met de wethouder dierenwelzijn opgenomen en die heeft toen contact met winkelcentrum opgenomen en gezegd: wij willen als Emmen niet dat dit soort dingen voorkomen. En het winkelcentrum heeft beloofd om nooit meer een reis om de kinderboerderij of een ander evenement met dieren te gebruiken. Dus dat was wel heel fijn dat dat gebeurd is. Nou, dit is ook een bekend iets, dat zal hier niet voorkomen denk ik maar wel in andere delen van het land, Zwientie Tikken. Nou, deze varkens worden ingezet, mensen die een blinddoek ophebben en die moeten dan die varkens gaan aantikken. Maar ja, is het leuk voor het varken? Ja, een modderbad is leuk, maar niet door vreemde mensen achternagezeten te worden en daarna naar het slachthuis gebracht te worden. Ja, eigenlijk alles wat ik heb laten zien, ik vind dat het onder artikel 2.1 valt Dierenmishandeling wat in de Wet dieren staat. Daarin staat: het is verboden om zonder redelijk doel of met overschrijding van hetgeen te bereiken van zodanig doel toelaatbaar is bij een dier pijn of letsel te veroorzaken, dan wel de gezondheid of het welzijn van het dier te benadelen. Het dier heeft misschien hier geen letsel, maar wordt wel duidelijk in zijn welzijn benadeeld zonder, vind ik, een redelijk doel. Je kunt ook plezier hebben zonder dat dieren misbruikt worden voor vermaak. Dan heb je ook nog artikel 1.3 de intrinsieke waarde. En ja, de Wet dieren die erkent dat dieren een eigenwaarde hebben, dus net zoals wij mensen gewoon gevoelens hebben, een eigen persoonlijkheid, eigen karakter. En volgens de wet horen overheden daar rekening mee te houden met de besluitvorming daarvan. En hier staan onder punt 3 al die dingen waar dieren redelijkerwijs gevrijwaard voor moeten worden. Nou ja, ze zullen waarschijnlijk geen dorst, honger of onjuiste voeding krijgen per evenement, soms wel maar niet altijd. Maar er kan wel sprake zijn zeker D en E: angst en chronische stress en beperking van hun natuurlijk gedrag. En ja, de kans op ziektes is veel groter, want stress, dat maakt dieren zwakker. Dieren kunnen zich verwonden door het vervoer, en er is ook wel fysiek en fysiologisch ongerief door het vervoer en door de manier waarop ze gehouden worden. Ja, dat was het. Ik heb nog één kort filmpje om even te laten zien. Het is een heel kort filmpje. Er worden twee duiven vrijgelaten. Ik weet niet of degene die het filmpje zou aanzetten ... O, die dacht natuurlijk dat hij lange weg kon zijn. Het is een heel kort filmpje. Je ziet hoe tijdens een feest duiven worden losgelaten en dan zie je ze meteen weer neerstorten daarachter. Hier trouwt een echtpaar. Misschien kun je het anders nog één keer laten zien dat de mensen het snappen, maar die dieren worden in het donker losgelaten. Ja, en ze storten gewoon neer.

De voorzitter: Ik denk dat het duidelijk is. Dank u wel voor deze voorlichting. En dan gaan we door naar mevrouw Hoek-Kleinjan en die gaat ook nog wat vertellen, namelijk

over het huidige beleid binnen de gemeente, heb ik hier staan. Ik geef u het woord. Aan u dezelfde vraag natuurlijk van interactief. Als het te lang duurt dan bewaak ik dat.

Mevrouw Hoek-Kleinjan: Nou, het zal niet lang duren hoor, want ik heb geen presentatie voorbereid en naar mijn idee gaat het er vooral over om met jullie het gesprek hierover te voeren. Wat ik wel kan vertellen is dat we nu een dierenbeleid dateert uit 2017, en dat we mede op het verzoek van Partij voor de Dieren nu bezig gaan met een evaluatie en een herijking van dat beleid. Daarnaast is mijn collega Wilma De Prie ook bezig met de actualisatie het evenementenbeleid, dus alle input wat we hieruit ophalen kunnen we daar in ieder geval in meenemen. Ja, en wat we nu in het huidige dierenbeleid hebben opgenomen over evenementen met dieren is dat we ons houden aan de Wet- en Regelgeving, en dat wanneer wij ergens een melding van krijgen over dat dierenwelzijn wordt aangetast dat we conform de Wet NVWA inschakelen en dat zij daar een kijkje gaan nemen dat als er iets niet klopt dat daarop wordt geacteerd. Er zijn eerder al artikel 40-vragen geweest over de Kerststal, de levende Kerststal in 2019, of 2018, ja. En aan de hand daarvan hebben wij al met evenementen en marketing hebben extra regels opgesteld over levende dieren bij de Kerstmarkt, dat ze een grotere ruimte moeten hebben, dat ze voldoende voeding moeten hebben, dat de hygiëne in acht moet worden genomen. Dus dat hadden we destijds opgezet voor de eerstvolgende Kerstmarkt, toen kwam corona. Dus dat dat is vervolgens nog niet ... Dat heeft nog niet plaatsgevonden, maar we hebben daar wel in ieder geval een actie opgedaan omdat wij zelf ook wel zagen dat dat niet gewenst was. Dus dat even als korte toelichting hoe dat het huidige beleid nu is en dat we dus gaan werken aan een evaluatie en herijking van het beleid.

De voorzitter: Is duidelijk. Ik zie opeens heel veel handjes waarbij toverslag. Links maar eventjes de vragen.

Mevrouw Van Engelen: Ik bedoel mij hè? Ja, links. Ik zit én links één GroenLinks, dus dan kan maar één iemand zijn. Ik zag inderdaad ook in de beantwoording van de artikel 40-vragen van de Partij voor de Dieren dat de gemeente eigenlijk alleen maar reageert op meldingen. En ik vroeg me af waarom loopt dat zo, waarom kijken we niet van tevoren welk evenement komt naar ons toe en worden daar dieren bij gebruikt, en sturen we dus aan de voorkant die regels nog een keertje extra toe, bijvoorbeeld waarom wachten we op een melding?

Mevrouw Hoek-Kleinjan: Ja, dat doen wij dus wel, maar ik kijk even naar mijn collega die daar zit, want die gaat over de evenementen en de vergunningen.

De voorzitter: Gaat uw gang.

Mevrouw De Prie: In de praktijk gaan we niet zitten wachten op een melding. Evenementen waar dieren bij aanwezig zijn en die bijvoorbeeld via het evenementenbureau naar binnenkomen dat zijn veelal de A plus evenementen en de grotere evenementen. Die krijgen in hun vergunning al mee waar ze aan moeten voldoen, en dat wordt eigenlijk wordt die vergunning samengesteld op basis van het advies van de GHOR en zij halen die informatie op inderdaad uit regelgeving in de wetgeving. Dus alle grote evenementen daar is het sowieso voor geregeld. Alle kleinere

evenementen vanuit de Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid, daar heb ik geen zicht op gehad, dus dat zou ik niet weten, en dan zou het weleens kunnen zijn dat er inderdaad op een melding wordt gereageerd. Maar volgens mij zijn er in het Dordtse niet heel veel evenementen waarbij dieren aanwezig zijn, volgens mij maar twee of drie.

De voorzitter: Een vervolgvraag?

Mevrouw Van Engelen: Ja, een kleine vervolgvraag. En wordt er dan actief gecontroleerd of die regels inderdaad worden nageleefd?

Mevrouw De Prie: De GHOR op evenementen waar dieren zijn wordt inderdaad gekeken hoe dat is ingeregeld, ja.

De voorzitter: De Partij voor de Dieren? Ja, die hadden het ook geagendeerd. Mijnheer Groenewege.

De heer Groenewege: Dat klopt. Dank u wel. Even voor de context. In de beantwoording van onze schriftelijke vragen heeft het college al gezegd niet meer in zee te gaan met Berts Animal Verhuur, dus dat is winst. Maar het college heeft nog niet gezegd niet in zee te gaan met andere dierverhuurbedrijven. Nu ben ik wel benieuwd van hoe ziet het leven eruit, een vraag aan mevrouw Van de Werd, op een gemiddeld dierenverhuurbedrijf? Stel ze gaan een paar dagen naar de levende Kerststal dan worden ze weer teruggevoerd of ze gaan direct door. Hoe ziet dat leven er zeg maar uit?

Mevrouw Van de Werd: Nou ja, vergelijkbaar bij als bij Bert's Animal Verhuur. Ik bedoel, er zijn een aantal van dit soort bedrijven en het gaat allemaal om flink geld verdienen. En ja ik bedoel de dieren worden vervoerd door weer en wind en hebben stress, zitten op een plek die ze niet kennen en gaan niet terug. En ja, het gaat allemaal om commercie en vermaak en niet omdat diegene zo van die dieren houdt. Dus ja, ik vind ze allemaal erg.

De voorzitter: Nou, dat is duidelijk. Ik zag bij de SP wat. De heer Portier had nog een vraag.

De heer Portier: Ja, ook aan mevrouw Van de Werd. Ja, het lijkt mij duidelijk dat de beelden zoals die getoond heeft dat dat een zeer onwenselijke omgang met dieren is. Tegelijkertijd om liefde voor dieren bij kinderen op te kweken hè, wat denk ik wel belangrijk is zie ik wel zaken in dingen als kinderboerderijen en dat soort dingen. Dus ik vroeg me af hoe u daar tegenover staat en hoe het daar gesteld is met het welzijn van dieren?

Mevrouw Van de Werd: Nou, een kinderboerderij kan ontzettend fijn en leuk zijn, en zeker om in contact te komen met dieren. Helaas is het op heel veel kinderboerderijen voor de dieren ook niet altijd even leuk, want er wordt enorm veel gefokt. En in het najaar gaan de dieren naar de slacht en of naar de handelaar. En ook nog altijd zitten sommige dieren in konijnenflats bijvoorbeeld. En alleen, terwijl het sociale dieren zijn. Ja, ik zou willen dat alle kinderboerderijen diervriendelijk waren maar dat is helaas niet zo. Maar ik denk wel er zijn kinderboerderijen dus mensen kunnen naar een kinderboerderijen hoeven niet een evenement met een reis om de kinderboerderijen te

zien. Er zijn er genoeg. Er zijn ongeveer 500, 600 kinderboerderijen en dierenweides in Nederland, en waarom moet er nog een reis om de kinderboerderij komen terwijl dat juist die dieren zoveel stress geeft. En ook belangrijk, die dieren kunnen zich niet terugtrekken. En het geldt ook voor een levende Kerststal. Ja, mensen kiezen daarvoor om daar te spelen en in te staan, maar die dieren kiezen er niet voor. Dus ja, ik vind dat ja ik vind dat niet passen bij het beeld van Kerstmis.

De heer Portier: Het antwoord lijkt me duidelijk. Dank u wel.

De voorzitter: De heer Groenewege nog een keer.

De heer Groenewege: Ja, nog een vraag aan mevrouw Van de Werd. Nu zijn er denk ik een aantal maatregelen die gemeente kunnen nemen om het gebruik van dieren bij evenementen aan banden te leggen. Weet u welke gemeenten dat soort maatregelen nemen en welke maatregelen dat zijn en hoe goed die werken?

Mevrouw Van de Werd: Ik kom zelf dus uit Amsterdam, en Amsterdam die heeft alle verhuurbedrijven een brief gestuurd dat ze niet welkom zijn in Amsterdam. Maar ik weet ook dat de ambtenaren die werken bij waar een evenement moet gemeld worden de opdracht hebben gekregen als er een evenement met dieren komt dat die dan gaan praten met die mensen om proberen ze te bewegen om te kiezen voor een evenement zonder dieren. Dus dat vind ik op zich een hele mooie wel een oplossing zolang gemeentes nog niet misschien duidelijk kunnen kiezen we willen geen evenement. Maar ik denk ook dat de gemeente heel actief zelf winkelverenigingen, bedrijven het gewoon kunnen laten weten laten weten: wij willen dit niet in Dordrecht, wij zijn een diervriendelijke gemeente, en we willen niet dat mensen zo met dieren omgaan. En ik denk als je dat gewoon heel duidelijk laat weten waarom ook met een uitleg erbij dat mensen dan daar ook niet voor kiezen. Dus ja, en dan verder heb je nog de gemeente Emmen. Nou, die was in ieder geval ook diervriendelijk, en die is dus - wat ik net vertelde met dat verhaal van Bert's Animal Verhuur - die zijn gewoon met het winkelcentrum gaan praten, de wethouder, en: nou, dit kan niet, dit past niet in ons beleid. En ja, het winkelcentrum beloofde dat nooit meer te doen. We hebben ook nog een andere gemeente een keer gehad, er was een voetbalvereniging en die veilde konijnen als een soort traditie, en de opbrengst was voor de clubkas. Maar ook toen heeft de wethouder een gesprek gehad en stopte dat. Dus ja, ik denk dat je als wethouder ook naar de informatie naar buiten toe naar bedrijven ... En het zijn vaak winkelcentra, scholen, kinderdagcentra en allerlei zorginstellingen die dit soort dingen doen. En ik denk als je daar heel duidelijk in bent in dat je dit niet wil dat dat ook gevolgen heeft, positief.

De voorzitter: Mevrouw Lammens.

Mevrouw Lammens-Oostdijk: Ja ik heb even een vraagje. Hoe zit het met educatie en kinderen en dieren, en hoe kunnen we wel verantwoord kinderen met dieren om laten gaan? Er zijn heel veel kinderen die hebben nog nooit een konijn gezien of een koe of weet ik veel wat, maar hoe kunnen we kinderen goed met dieren om laten gaan en dat op een verantwoorde wijze wel kunnen laten doen?

Mevrouw Van de Werd: Nou ja, die educatie die je ziet op evenementen, dat noem ik geen even educatie en het wordt ook niet gezien door bijvoorbeeld de Vogelbescherming, die ziet dat echt niet als educatie, die roofvogels en zo. Want je ziet gewoon alleen maar een gevangen dier en niet hoe het zich gedraagt. Wij hebben een aantal diervriendelijke kinderboerderijen een keurmerk gegeven, diervriendelijke kinderboerderij en daar zie je op die kinderboerderijen gewoon ook echt die hebben bijvoorbeeld een konijnenheuvel gemaakt waar konijnen gewoon gecastreerd gesteriliseerd zijn en leuk samenleven. En daar zie je gewoon dat de dieren gewoon hun gedrag kunnen uiten, maar zich ook kunnen terugtrekken van mensen. En ik denk op die manier leren we inderdaad respect bij voor dieren.

Mevrouw Lammens-Oostdijk: Zijn de keurmerken worden die verstrekt aan verschillende kinderboerderijen, of de regels die daarvoor zijn, worden die landelijk verstrekt?

Mevrouw Van de Werd: We hebben contact gehad met de Vereniging Samenwerkende Kinderboerderij in Nederland, maar die zit gewoon echt heel anders in mekaar dan het keurmerk, want die vindt fokken belangrijk en al die dingen. Dus ja, in die zin komen we eigenlijk alleen maar aan kinderboerderij die zichzelf aanmelden.

Mevrouw Lammens-Oostdijk: Kan dat niet via de gemeentes lopen dan?

Mevrouw Van de Werd: Ja, dat zou heel mooi zijn als dat via de gemeentes gaat lopen, want gemeentes geven van kinderboerderijen ook vaak subsidies. En het zou heel fijn zijn als daar diervriendelijke regels aan verbonden zijn, want zo geef je meteen een heel goed voorbeeld aan kinderen hoe de dieren gehouden worden. De dieren hebben het fijn. En wat ik ook merk. Pas geleden hebben we 12 september als Oudere Dierendag uitgeroepen voor kinderboerderijen, en dat hebben we speciaal gedaan omdat dieren op kinderboerderijen vaak niet oud mogen worden. En toen hebben we een paar klokkenluiders aan het woord gelaten in Hart van Nederland en dat waren meisjes die stage hebben gelopen op verschillende kinderboerderijen, en die vertelden hoe het aan kinderboerderijen waar zij gewerkt hadden toeging. En dan merk je wel aan reacties van mensen dat mensen daarvan schrikken. De meeste mensen, bezoekers van kinderboerderijen willen gewoon dat de dieren daar leuk leven en oud mogen worden en niet dat er gehandeld wordt en gefokt, en dat het allemaal via de achterdeur verdwijnt. Dus ja, ik denk dat de gemeente hier heel veel in zou kunnen doen.

De voorzitter: De heer De Heer.

De heer De Heer: Dank u wel, voorzitter. Ja, een vraag aan de collega van de ambtelijke ondersteuning. We hebben het hier over mogelijke herijking van het beleid. En ik besef me ook dat dat een deel van de keuzes die je dan maakt ook afhangt van de tijdsgeest. 20 jaar geleden deden we de dingen ook weer heel anders dan vandaag, en waarschijnlijk over 20, 30 jaar kijken we daar ook weer heel anders naar. Ik lees net ook in de wetgeving die net op het scherm kwam dat het gaat over een redelijk doel. Dat is ook best wel een multi-interpretabel ding. Dus ik ben wel benieuwd of een tipje van de sluier kan worden opgelicht van hoe de gemeente dan te werk gaat om te bepalen wat dan wel en niet voor deze tijd dan acceptabel is en hoe we dat dan gaan herijken?

Mevrouw Hoek-Kleinjan: Ja, dat kan ik. Als het goed is stond er vanavond ook op de agendacommissie de startnotitie voor de evaluatie en herijking van het dierenbeleid. Wat we daarvoor hebben gedaan is dat we eerst hebben gekeken naar: nou ja, wat is er de afgelopen jaren gebeurd, welke vragen zijn er binnengekomen, welke meldingen en op welke onderwerpen willen we een evaluatie doen? Die hebben we allemaal in die startnotitie genoemd. En het idee is dat we straks met gesprekstafels daarover verder gaan praten en de partners die daarop specifieke kennis hebben daarin uitnodigen, en dan aan die gesprekstafel met elkaar bekijken hoe willen we hierin verder. En we verwachten aan de hand van die gesprekstafels en eventueel nog extra interviews, en trouwens een online enquête waarbij we ook nog bewoners bevragen, dat we nog voor de zomer bij de raad kunnen terugkomen met de uitkomsten van die evaluatie, en dus op welke punten we het dierenbeleid gaan aanpassen. Dus dat is even het proces, maar het staat ook in die startnotitie.

De voorzitter: Dus work in progress, als ik het zo hoor. Dus dat dat lijkt mij in ieder geval duidelijk. Zijn er nu nog vragen met betrekking tot dit onderwerp? En dan is de volgende vraag natuurlijk hoe gaan wij hier verder mee? En ja, dat had ik wel verwacht, de heer Groenewege die steekt zijn hand op. Zegt u het maar.

De heer Groenewege: Ja nou, de Partij voor de Dieren heeft wel wat ideetjes hoe we hier verder mee kunnen en die zouden we graag bespreken tijdens een oordeelsvorming vergadering hè. De kans is best reëel dat er dit jaar weer een Kerstmarkt komt, in ieder geval is daar discussie over op dit moment, en het zou fijn zijn als we, vóór die beslissing genomen wordt, al iets kunnen zeggen als raad over of we zitten te wachten op weer een levende Kerststal of niet. Dus in ieder geval dát onderwerp zouden we als discussiepunt willen aandragen, en dan ook de vraag of we bijvoorbeeld vergunningen verplicht willen stellen voor evenementen met dieren of bijvoorbeeld geen subsidies willen verlenen voor evenementen met dieren, hoe we omgaan met het aanpakken van evenementen met dieren. Dus ik zou graag een oordeelsvormende vergadering willen.

De voorzitter: Nou, ik zit even te kijken naar het proces natuurlijk. Er komt een evaluatie een herijking aan, en dan is wel weer de vraag of dit niet weer voor de muziek uitlopen is, of dat het misschien toch verstandig is om eerst eventjes af te wachten waar uiteindelijk het college mee komt voordat we ook ons al gaan buigen over dit soort punten. Het is even voor het proces, hè. Ik bedoel het is aan uw commissie om te bepalen hoe wij hier verder mee gaan.

De heer Groenewege: Dat snap ik. Maar wat ik zeg, als we nu niks doen dan lopen we het risico dat er straks weer een Kerstmarkt staat met een levende Kerststal.

De voorzitter: De heer Den Heijer die wil daarop reageren.

De heer Den Heijer: Ja voorzitter, dank. Ik hoorde net dat voor de zomer al terugkoppeling komt van de tafelgesprekken, of in ieder geval partners die gesproken worden. Nou, dat lijkt me ruim voor de bepaling over een al dan niet een Kerststal bij de Kerstmarkt. En als het niet zo is dan hoor ik graag van het college of ik daarin ongelijk heb. En volgens mij zit je dan gewoon al best vroeg aanzet als je voor de zomer hier het gesprek over hebt. Ik kan me voorstellen naar aanleiding van deze beeldvormende

sessie wel meer partijen zijn die er wel iets over kwijt willen. Dus ik ben het met de voorzitter in die zin eens dat we dan ook gewoon die lijn kunnen volgen.

De voorzitter: Iemand anders nog voordat ik ga kijken wat het gaat worden? De heer Van Dam-Timmers.

De heer Dam-Timmers: Voorzitter, ik kan me goed vinden in de woorden van de heer Den Heijer. Zeker omdat er al van alles aankomt lijkt me, ook gezien alle andere dingen die we op de agenda hebben staan niet verstandig om twee verschillende lijnen op dit onderwerp te doen.

De voorzitter: Dus ik zit even te kijken twee verschillende lijnen. U bedoelt dan?

De heer Dam-Timmers: Nou, twee verschillende soorten beeldvormende sessies, want uiteindelijk ... Of oordeelsvormende sessie, want uiteindelijk komt er startnotitie, daar gaan we het nog een keer over hebben. En dan krijgen we de notitie zélf, gaan we daar nog een keer over hebben, en dan ga je het meerdere keer over hetzelfde onderwerp hebben. Dat lijkt me niet handig of per se noodzakelijk, gezien de tijdslijn die al voorligt.

De voorzitter: U sluit zich aan bij de heer Den Heijer: er komt wat aan, laten we het dan daarover gaan hebben? Een voorstel van de partij ... Ik zie dat de heer Portier ook nog een voorstel heeft.

De heer Portier: Ja, meer een vraag. Kunnen alle onderwerpen waar we het vandaag over gehad hebben die we wat dat betreft hier aan de orde willen stellen dan ook bespreken wordt op het moment dat die startnotitie aan de orde komt? Dus ruim voor de zomer, en ruim voordat er zeg maar gesproken gaat worden over een eventuele vergunning of wat dan ook?

De voorzitter: Ja, ik begrijp de vraag maar die kan ik niet beantwoorden, dus dan moet ik toch naar de ambtelijke ondersteuning of de wethouder kijken of die vragen ... Want even kijken, de Partij voor de Dieren heeft geformuleerd dan de vragen: moeten evenementen met dieren vergunningsplichtig worden, en moet de Kerststal met levende dieren op de Kerstmarkt worden afgeschaft? En dan is de vraag: komt dat uiteindelijk inderdaad in die startnotitie terecht, wat uiteindelijk het college daarvan gaat vinden? Ja, het maakt mij niet uit wie daar wat over zegt dus.

Mevrouw Hoek-Kleinjan: Nou, dieren en evenementen is één van de onderwerpen van de gesprekstafels, dus ja, ik verwacht dat we daar iets over kunnen zeggen. Ja.

De voorzitter: De wethouder?

Wethouder De Jonge: Ja, misschien wel even aanvullend. Kijk, de startnotitie is om van de raad commitment te krijgen, akkoord, op van start met die gesprekstafels. Dus het gesprek over de startnotitie gaat niet over de inhoud van wat gaat er straks in het dierenwelzijnsbeleid? Dat is meer de opdracht aan het college: ga zoals u het beschreven hebt aan de slag. En in die maanden dat we die gesprekstafels houden tot inderdaad voor de zomervakantie komen al deze thema's aan de orde en kunt u daar ook meepraten of laten meepraten als u zegt: ik wil het liever gescheiden houden van

mijn politieke rol. En dan komt het bij elkaar en nou ja, ik zit erbij, ik hoor wat u zegt, dus dat nemen wij ook zeker mee. Mocht er in de tussentijd al iets gaan bewegen op dit gebied dan vind ik ook dat wij dit wetende, dit horende, daar op die manier ook mee om moeten gaan: we weten dat er een wens ligt. En mocht dat sneller gaan dan ons proces voor herziening en herijking dan vind ik ook dat we als college even terug moet komen bij de raad: dit speelt en hoe gaan we daar mee om vooruitlopend op mogelijke uitkomsten van het hele participatietraject?

De voorzitter: Nou, ik zat even te kijken. Misschien als u even mij de tijd geeft, mijnheer Groenewege, want het idee is natuurlijk van dat u graag wil dat er voor de volgende keer voor Kerstmarkt inderdaad een oordeel is wat wel en wat niet kan, neem ik aan? En dan is de vraag of dat uiteindelijk dan ook voor die tijd geregeld kan worden? En dat is niet duidelijk, mijnheer Groenewege?

De heer Groenewege: Nee nou ja, dat wilde ik ook precies als verduidelijkende vraag stellen: wat komt er nou voor de zomer aan? Komt er een raadsbesluit aan waarin de raad besluit om geen levende Kerststal meer toe te staan? Als dat eraan komt prima, maar als dat er niet aankomt dan zou ik het graag op de agenda willen hebben voor die tijd.

De voorzitter: Ja, die begrijp ik. En ik denk dat er ook wel andere methodes zijn, een motie of wat dan ook, om in ieder geval dit af te kaderen. Maar goed, dan blijft de vraag hier natuurlijk liggen: moeten wij dan toch nog met betrekking tot de vragen die ik net heb opgesomd een oordeelsvormende commissie nog een keer zijn, of wachten wij uiteindelijk af waar het college meekomt? En dat is aan uw commissie. Maar moment, niet door elkaar. De heer Stolk.

De heer Stolk: Ja, ik wil me eigenlijk aansluiten met de heer Den Heijer dat we eerst het rapport af moeten gaan wachten.

De voorzitter: Eerst afwachten? Ja. U had nog?

De heer Groenewege: Nou ja, de agendacommissie heeft eerder vanavond besloten tot een oordeelsvormende vergadering in ieder geval over de startnotitie. Ja, daar zouden we dit ook bij kunnen betrekken eventueel.

De voorzitter: Prima. De Heer Schalken nog.

De heer Schalken-den Hartog: Ja, gezien wat er nu wordt gewisseld over de komende periode hoe het gaat lopen. Ik denk dat het heel goed is, omdat we nu niet weten of we aan het eind van dit jaar er al nieuw beleid is, en of we daarop kunnen wachten met betrekking tot wellicht een nieuwe Kerstmarkt, kan ik me zo voorstellen dat we in ieder geval aan het college mee kunnen geven. Dat is volgens mij wat mevrouw De Jonge net ook al aangaf van, goh, stel je voor er komt wel iets van een Kerstmarkt en er zou wel iets kunnen komen, dat dan niet zomaar een vergunning wordt verleend maar dat eigenlijk in de voorbereiding daarvoor al duidelijk wordt dat iedereen weet dat daar discussie om is en dat men dan terug naar de raad komt om daarmee te voorkomen dat dat iets wordt geaccordeerd wat op veel weerstand ...

De voorzitter: Dan kan de raad daar altijd op ingrijpen. Dus met andere woorden mocht dat inderdaad toch gebeuren dan biedt dat altijd die mogelijkheid. Nog één vraag of een opmerking?

Mevrouw Van Engelen: Nou, ik hoor de heer Groenewege net zeggen dat de startnotitie geagendeerd is voor de komende tijd, en dat we dit er dan bij kunnen betrekken. Dus dan gaan we het volgens mij niet dubbel doen, want het staat nu toch al geagendeerd. Nou, dan kunnen we net zo goed dit stukje er ook bijhalen.

De voorzitter: Ik hoor consensus met betrekking tot afwachten van de startnotitie. En nou, als iedereen het daarmee eens is dan denk ik dat dat dan de conclusie is van deze beeldvormende bijeenkomst. En wordt vervolgd. Ik hoor net ...Nou ja, ik denk dat de raad daar altijd natuurlijk op kan ingrijpen, maar ik kijk even naar de wethouder, want ja, de vraag is inderdaad: kan die Kerstmarkt dan dadelijk toch nog een vergunning krijgen om allerlei beestjes te laten rondlopen zonder dat de raad daar wat van vindt?

Wethouder De Jonge: Ja voorzitter, zoals u het laatste formuleert, als er voordat wij klaar zijn met de evaluatie en herijking een aanvraag binnenkomt voor een evenement met dieren dan besef ik mij heel goed, en dan zullen wij als college uw raad daarvan op de hoogte te stellen, met u overleggen: hoe gaan we met deze aanvraag om omdat we nog geen nieuw beleid hebben? En dan samen met u kijken van een individueel geval, hoe gaan we daarmee om?

De voorzitter: Dat is een toezegging.

Commissiegriffier Wepster: En we wachten dus af tot de terugkoppeling komt, en we gaan niet koppelen aan de bijeenkomst over de startnotitie?

De voorzitter: Nee.

Commissiegriffier Wepster: Oké.

De voorzitter: Duidelijk? Ik maar denken dat het duidelijk is. Maar dan gaan we nog eventjes naar de heer Portier. Dan gaan we kijken om het samen te vatten dat het iedereen begrijpt.

De heer Portier: Volgens mij zeiden we net dat we het wél mee zouden nemen met de discussie over de startnotitie wat hier gewisseld is.

De voorzitter: Als ik het zo begrepen heb wordt dit inderdaad meegenomen ook in de startnotitie. Mocht er inderdaad een vertraging optreden, dan komt het college altijd eerst even naar de raad. Mijnheer Groenewege?

De heer Groenewege: Volgens mij is niet de vraag of het wordt meegenomen in de startnotitie, de vraag is of het wordt betrokken bij de oordeelsvormende vergaderingen over de startnotitie. Ik hoor steun van GroenLinks, ik hoor steun van de SP. Volgens mij moeten we dat dan gewoon doen.

De voorzitter: Dus we nemen het mee in de startnotitie. In de overwegingen van de startnotitie. Is dat de juiste formulering om de Babylonische spraakverwarring hier

enigszins in te kaderen? We nemen het mee in de overwegingen bij de startnotitie. Is dat is dat het? Toch. Wilt u het nog één keer herhalen, mijnheer Groenewege want anders staat iedereen te staren.

De heer Groenewege: Oké, de beantwoording van die schriftelijke vragen waar deze vergadering over gaat wordt betrokken bij de oordeelsvormende vergadering over de startnotitie dierenbeleid. Dat is volgens mij de conclusie.

De voorzitter: Is iedereen het daarmee eens? Dan hoef ik het niet te herhalen om te voorkomen dat ik weer net een woordje verkeerd gebruik. En dan denk ik dat we uiteindelijk wel de duidelijkheid hebben die we wensen. Ik kijk even naar de griffier. We hebben het. Dan dank ik u allen hartelijk voor deze bijeenkomst in ieder geval. En wat dat betreft mevrouw Van de Werd dank voor de komst vanuit het mooie Amsterdam hierheen, en een goede reis terug. Alstublieft.

6. Beschikbaar stellen van investeringskredieten verduurzaming maatschappelijk Vastgoed – Raadsvoorstel

Voorzitter: mevr. Pichel
Commissiegriffier: mevr. Wepster
Verslag: NotuBiz

Aanwezig:
Mevr. Boom-Vos (VVD)
Dhr. De Feijter (CU/SGP)
Dhr. Groenewege (Partij voor de Dieren)
Mevr. Kruger (GroenLinks)
Dhr. Maroof (DENK)
Mevr. Nieuwland-Van den Bosse (CU/SGP)
Dhr. Portier (SP)
Dhr. Schalken-den Hartog (Beter Voor Dordt)
Dhr. Tutupoly (Op Ons Eiland)
Dhr. Van Dam-Timmers (CDA)
Dhr. Van der Spoel (PvdA)
Dhr. Venderbos Lambinon (Partij voor de Dieren)
Dhr. In 't Veld (VSP)

Ambtelijke ondersteuning: dhr. J. Bos, dhr. J.P. Preesman

Portefeuillehouders: wethouder T. De Jonge

De voorzitter: Een hele goedenavond. Welkom bij het onderwerp beschikbaar stellen van Investeringskredieten verduurzaming maatschappelijk vastgoed, deze beeldvormende vergadering. Ik heet alle raads- en commissieleden welkom.

Wethouder Tanja De Jonge namens het college. En ik vraag voor het verslag alle aanwezigen zich voor te stellen, en dan ga ik links van mij beginnen. Dank u wel. Welkom de mensen thuis en de mensen op de publieke tribune. Ja, waarvoor zijn we hier vandaag? De raad wordt gevraagd een Investeringskrediet van 4,1 miljoen euro beschikbaar te stellen ter verduurzaming van gemeentelijk vastgoed. Daarnaast wordt gevraagd om in totaal 952.000 euro subsidie duurzaam maatschappelijk vastgoed als inkomst te ramen, terwijl ook wordt gesteld dat het verkrijgen van deze subsidie nog onzeker is, en de investeringskrediet dat ten laste komt van het duurzaamheidsfonds dus 952.000 euro hoger zou kunnen uitvallen. En deze technische sessie is bedoeld om ambtelijk toelichting te geven op dit raadsvoorstel. Daarvoor hebben we de heer Preesman vandaag hier gevraagd te komen. En u gaat een presentatie geven aan de commissie. Even kijken, hoor. Ik zie een tien minuten presentatie, heb ik hier staan. U kijkt moeilijk. Is dat lastig, gaat u dat redden?

De heer Preesman: In eerste instantie is mij gemeld 20 tot 25 minuten, dus daar heb ik me aan gehouden. En ik heb wel geprobeerd het iets in te korten, de stof gewoon erin te houden, dus mogelijk dat het een kwartier wordt, maar heel kort zal denk ik niet lukken.

De voorzitter: Gaan we eens even kijken waar die miscommunicatie zit. We hebben een uur voor deze vergadering toch? Daar heb ik gelijk in, hè, een uur voor deze vergadering? Ja. Er wordt hier voorgesteld om een uur door te gaan, hoor ik. Nee, een kwartier voor uw presentatie is prima. En dan zullen we na afloop van de presentatie de commissie gelegenheid geven om vragen te stellen. Zullen we dat zo afspreken?

De heer Preesman: Prima. Dank u wel.

De voorzitter: Gaat uw gang.

De heer Preesman: Oké, voorzitter, raadsleden hartelijk dat wij hier aanwezig mogen zijn voor de ... Even kijken. Moet ik ze eerst even op het scherm tonen, of hoe werkt dat?

De voorzitter: We gaan onze ondersteuning even roepen.

De heer Preesman: Oké, poging twee. Zo gaat het kwartier hard, denk ik. Allereerst hartelijk dank voor de uitnodiging dat wij ons voorstel verduurzaming van het maatschappelijk vastgoed mogen komen toelichten. Ik zal mezelf voorstellen. Ik ben Jan Pieter Preesman. Ik ben projectleider voor de verduurzaming van het vastgoed van de gemeente Dordrecht. En dat doe ik niet alleen. Ik doe het met een team van collega's. Gelukkig. We hebben intensief overleg met elkaar over hoe we het beste dan kunnen aanpakken. De griffie heeft me gevraagd om een toelichting te komen geven op de hoogte van de bedragen en de onzekerheid van de subsidie. En ik hoop u het komend kwartier meer duidelijkheid erover te kunnen geven. Jeroen Bos, misschien u wel bekend, die heeft in het hele stadium zorggedragen voor de claim van achtenhalf miljoen voor de verduurzaming van het vastgoed. En hij zal zo meteen ook wat achtergrond geven over hoe we zijn gekomen tot waar we nu staan. Dan een stukje eerst opgraven achtergrondinformatie. Te denken valt aan de voortrekking van de verduurzaming en dus de methodiek van het revoluerend fonds. Vervolgens volgt een toelichting op de doelstelling van het project rond de uitgangspunten en op de scope.

Daarna zullen we de zes gebouwen waar het raadsvoorstel om gaat de revue laten passeren en per gebouw aangeven waarom het gebouw gekozen is. Wat we daaraan doen, welk doel het heeft, hoe we het gaan betalen. En onderdeel van hoe we het gaan betalen is ook het revolverend fonds. Tot slot zullen we nog wat aandacht geven aan de subsidies en de onzekerheid daaromheen. En ook over risico's, onzekerheden en de planning. Wil ik nu het woord geven aan Jeroen Bos die u zal meenemen in het voortraject en een grove schets zal geven van de werking van het revolverend fonds.

De heer Bos: Ja, dank u wel. Nou ja, eerst even kort het voortraject. In 2015 is het Klimaatakkoord van Parijs goedgekeurd waarin de energiebesparing en energiedoelstellingen voor 2030 en 2050 zijn geformuleerd. Wij zijn binnen de gemeente toen aan de slag gegaan met een routekaart voor de verduurzaming van het maatschappelijk vastgoed. Die is in 2019 gereedgekomen. En samen met de routekaart maatschappelijk vastgoed die door de VNG is gemaakt was dat eigenlijk input voor de claim voor de agenda 2030 die in, volgens mij, het najaar 2021 door de raad is goedgekeurd. Er is toen negen en een half miljoen euro beschikbaar gesteld in een revolverend fonds om op die manier 40 miljoen aan verduurzamingsmaatregelen te realiseren. Ik zal nu heel even kort de werking van het fonds uitleggen, en later komen we daar in de detail uitwerking nog even op terug hoe het technisch in een begroting wordt verwerkt. Met die initiële dotatie van negen miljoen in het fonds ontstaat er een vliegwiel. We doen investeringen in gebouwen, die leveren besparingen op en met die besparingen komt er geld beschikbaar om nieuwe investeringen te realiseren. Dus we hebben negen miljoen om het vliegwiel op te starten. En daarnaast hebben we ook de onderhoudsgelden die we reserveren in een onderhoudsplanung. Die gelden komen ook beschikbaar voor projecten. Nou ja, en zo proberen we uiteindelijk de hele portefeuille te verduurzamen. Nou ja, dat is in het kort de werking van het fonds.

De heer Preesman: Oké, u heeft net de achtergrond gehoord over, waarin vooral wordt teruggekeken naar even de besluitvorming hoe we zijn gekomen tot waar we nu staan. Graag kijk ik met u vooruit naar hetgeen wat voor ons ligt. Allereerst de doelstellingen van het project. Oh, dank u wel. De doelstellingen staan verwoord in de eerder gepresenteerde routekaart met het onderdeel van het plan van aanpak en het raadsvoorstel. Doelstellingen nog een keer op een rijtje. Alle kantoorgebouwen in het bezit van de gemeente moeten minimaal energielabel C hebben. Het is inmiddels gerealiseerd met uitzondering van dit gebouw en gebouwde hellingen hiernaast, met het oog op de aankomende sloop van 2025. Dus het echt een apart besluitvorming dus daarom zullen we het vanavond er maar niet over hebben, denk ik. Per 2030 moet totale co2-reductie van 50 procent zijn gehaald ten opzichte van de basis in 1990, en in 2050 moet dat 95 procent zijn, ook ten opzichte van 1990. Hoe pakken we deze opgave aan? Tot 2050 zullen alle gebouwen die binnen de scope vallen - over de scope zo meteen wat meer - worden aangepakt teneinde te voldoen aan de zojuist genoemde doelstellingen. Om te komen tot een concreet voorstel voor de eerste panden hebben we de volgende selectiecriteria gebruikt. Allereerst de regelgeving: alle kantoorgebouwen moeten energielabel C hebben in 2030. In 2023, excuus. Een gebouw waar grote energiewinst te behalen valt en een gebouw met veel energieverbruik, ook wel het laaghangend fruit genoemd. We hebben gekeken naar aansluiting op natuurlijke vervangingsmomenten in het MJOP, en gekeken of het mogelijk is voor het leggen van

zonnepanelen. En tenslotte hebben we de kaarten van HVC over onze kaarten heen gelegd en gekeken waar we mogelijk kunnen combineren om zo te voldoen aan de Regionale Energiestrategie door aansluiting op het warmtenet. En dan de scope. Het project richt zich op de kernportefeuille van het vastgoed. Staat in de hoofdlijn uit de panden die boven staan vermeld. En wat buiten de scope valt zijn scholen, woningen, parkeergarages, nieuwbouw. En nieuwbouw is uitsluitend bij de kredietaanvraag meteen op duurzaamheidseisen worden meegenomen. En panden die we zullen afstoten gaan we ook uiteraard niet verduurzamen. Maar na deze aanloop dan de focus op wat voor ons ligt, namelijk het concreter verduurzamen van die zes gebouwen uit onze portefeuille. Nou, waarom hebben we deze gebouwen geselecteerd? We hebben geprobeerd een afspiegeling te maken van de portefeuille. En u ziet hier de zes gebouwen staan waar het omgaat. Linksboven de Sportboulevard vanwege het enorm groot energieverbruik aldaar, en daarnaast Cultureel Centrum Sterrenburg, Dalmeyerplein. Er spelen wat ventilatieprobleem, ook eerder in de raad besproken, en die willen gelijk tackelen met deze aanpak. Daarnaast het Museum van Gijn, De Nieuwe Haven. Het feit dat daar meerdere projecten gecombineerd uitgevoerd kunnen worden. Te denken wordt aan de Sim-subsidie, dat is de subsidie voor instandhouding monumenten, daar moet het gedaan worden. Het zijn wensen vanuit de verhuurder om te helpen met de ventilatieproblematiek, en de verduurzaming dan, dus dat willen we gecombineerd uitvoeren. Kijken we plaat drie, in eerste instantie omdat het een kantoor betrof. Dat voldoet echter aan energielabel C, dus dat is op zich winst. Alleen, er valt nog wel wat energiewinst te behalen daar. De Maria Montessorilaan, vanwege het feit dat het met beperkte ingreep energieneutraal gemaakt kan worden, hebben we een energieneutraal gebouw erbij in de portefeuille. En tot slot Het Koetshuis, maakt onderuit van Duurzaamheidscentrum Weizigt, maar het kan alleen al vanwege de naam niet achterblijven met oog op de verduurzaming. Daarnaast is het ook een monumentaal gebouw, en om ervaring op te doen met monumentale gebouwen willen we dit gebouw ook meenemen in de eerste shift. En tot slot is ook de vervanger van de cv-installatie in het MJOP opgenomen, dus er is ook al geld in het MJOP gereserveerd. En nu per pand een toelichting met wat we willen gaan doen, hoe we het zullen gaan betalen. Allereerst Sportboulevard. Hier spelen, als het puur gaat om verduurzaming, drie trajecten. De verlichting wordt vervangen, er wordt een aansluiting gemaakt op het warmtenet naar de wc en er worden zonnepanelen aangelegd. Totale kosten die daarmee gemoeid zijn, 2,8 miljoen euro. Wat willen we daarmee bereiken? Wij willen de energiekosten zoveel beperken, en energielabel A plus realiseren. Hoe wordt de kosten gedekt? Nou, die komen uit vier bronnen, zoals ze hier staan. Het MJOP, totaal 460.000 euro, staat erin opgenomen met name voor de verlichting en ook voor de ketels. Subsidie uit DUMAVA, 845.000 euro. En het revolverend fonds en de jaarlijkse energiebesparing. En zo meteen licht Jeroen nog een stukje toe over hoe het specifiek werkt met dit gebouw en het revolverend fonds. Dus die houdt u nog even tegoe.

Mevrouw Boom-Vos: Voorzitter? Is het de bedoeling dat wij nu vragen stellen over de veranderingen of aan het einde? Ik weet niet wat u prefereert.

De voorzitter: Ja, in principe hebben we gezegd aan het einde. Ik weet niet of het om een verduidelijking gaat want dan ... Oké.

De heer Preesman: Dank u wel. Het tweede gebouw is het Dalmeyerplein, ook wel bekend als Cultureel centrum Sterrenburg. Wat gaan we daar doen? We gaan de buitengevel en de aanwezige beglazing waar mogelijk beter isoleren. We gaan tl-verlichting vervangen door led-, en vooraan de maximale dakvlakken nog beschikbaar is benutten met zonnepanelen. Totaal kost het 175.000 euro per jaar, en energiebesparing is 13.000 euro, en daarmee kunnen we een energieneutraal gebouw realiseren. Nieuwe Haven 29-30, ofwel Huis van Gijn. Zoals net gezegd wordt er een combinatieproject voorgesteld. We kijken naar wat ter hoogte van de Sim-subsidie uitgevoerd mag worden of moet worden, beter gezegd. We kijken naar de wens van de gebruiker ten aanzien van de ventilatie en het klimaat. Het wordt verder uitgewerkt en onderzocht. En een apart voorstel wordt nog voorgelegd later. En dan heb ik de verduurzaming. Als je dan puur kijkt naar die verduurzaming, dan wordt er voorgesteld om de cv-ketel te vervangen door een duurzaam alternatief, dus de warmtepomp, en isolerende beglazing toepassen. De doelstelling van deze ingrepen zijn het reduceren van het energieverbruik en het optimaliseren van het binnenklimaat. De kosten zijn hiervoor geraamd op 520.000 euro tegenover zo'n energiebesparing van 24.000 euro per jaar wat terugvloeit in het fonds. Trekt u het nog? Dan nummer vier, eens kijken, plaat drie, is het gebouw van Stadsbeheer. In dit gebouw ligt de focus op nog meer energie opwekken. Er liggen al zonnepanelen op het dak. Het is echter verhuurd aan een derde partijen en tellen derhalve niet mee als he gaat om de beoordeling van het label van het pand als zodanig. Voorgesteld wordt om naast het pand gelegen parkeerterrein te voorzien van de overkapping met daarop zonnepanelen. Dat is de grootste energiewinst die daar gehaald kan worden. Verder wordt ook gekeken naar de gebruikelijke verduurzamingsmaatregelen zoals kierdichting en verlichting detectie. En vorig jaar is al ledverlichting toegepast, dus dat al gedaan. Totale kosten 321.500 euro. Die kosten worden grotendeels gedekt uit het fonds, en daarnaast is de DUMAVA-subsidie al toegezegd en toegekend bij dit gebouw. Dat is een betreft van 106.000 euro wat ook al is deels overgemaakt naar de gemeente. En we hebben een energievoordeel daar van 25.000 euro wat terugvloeit het revolverend fonds in. Dan het vijfde gebouw, dat is de Maria Montessorilaan nummer drie, ook wel bekend als Sport Plus. Dit gebouw is al behoorlijk goed te noemen als het gaat over duurzaamheidseisen, gezien het bouwjaar ook. Met relatief beperkt ingrepen kan daar een energieneutraal gebouw worden gerealiseerd, dus uiteindelijk wat we moeten willen als gemeente om alle gebouwen energieneutraal te hebben. Hoe gaan we dat doen? We gaan de gasgestookte boilers in het gebouw vervangen door warmtepompboilers. En dat water wordt alleen gebruikt voor het douchen. Daarnaast wordt nog een aantal zonnepanelen op het gebouw neergelegd voor de energieopwekking. Tot slot, gebouw Koetshuis Weijzigt, gelegen aan het Van Baerleplantsoen nummer 30. Wat gaan we daar doen? We gaan een vierpijps warmtepompsysteem aanbrengen ten behoeve van koeling in de zomer en verwarming in de winter. Kosten bedragen 325.000 euro, en energiebesparing is vrij beperkt met maar 7.000 euro per jaar. Het heeft te maken met het feit dat het ook energie kost om te koelen. Maar goed, het pand wordt er wel weer aantrekkelijker door in gebruik. En de kosten zijn ook deels in het MJOP al opgenomen, omdat de cv-ketel op nominatie van vervangen staat. Dan geef ik nu het woord aan Jeroen Bos, die het een en ander zal toelichten over de werking van het revolverend fonds bij de Sportboulevard.

De heer Bos: We hebben één project uitgepakt om de verschillende stappen proberen te herleiden uit het raadsvoorstel. Je ziet in het raadsvoorstel dat er een aantal kredieten worden gevraagd. Ter dekking worden een aantal bronnen aangesproken. Voor de Sportboulevard gaan wij totaal 2,6 miljoen projecten uitvoeren, ziet u in het bovenste deel van het gele vakje. Daarnaast is er geld nodig om dat project technisch te begeleiden. Daar is 214.000 euro voor nodig. Nou ja, bij elkaar opgeteld is dat ongeveer 2,8 miljoen. Hoe gaan we die kosten nu dekken? Uit het fonds waar nu die negen miljoen inzit wordt anderhalf miljoen gehaald. Die wordt in een reserve afschrijving gestort, en vanuit die reserve afschrijving worden de kapitaallasten betaald voor die investering. Verder is er een bijdrage vanuit het Meerjarenonderhoudsplan. In de onderhoudskosten is een bedrag van 467.000 euro al begroot met name voor vervanging van verlichting. Dus daar hebben we al voor gespaard. Nou, die gaat ook richting het project. En daarnaast is er 846.000 euro aan subsidie toegezegd door het rijk, DUMAVA-subsidie. Nou, dat zijn dus de drie inkomstenbronnen, het fonds, de bijdrage MJOP en de bijdrage subsidie waardoor we de gehele investering kunnen doen. Nou ja, dat levert energiebesparing op. Een deel gaat weer terug het fonds in, dat is 151.000 euro, en een deel blijft achter bij de huurder. Hier is dat deel relatief hoog omdat de huurder nu al betaald voor vervanging van de verlichting. Nou ja, dat wordt ledverlichting, en het zou niet eerlijk zijn om al die voordelen terug naar de gemeente te laten vloeien, dus die blijven achter bij de huurder. Nou ja, zo zijn ook de andere projecten opgebouwd, en zo ontstaan de bedragen die in het raadsvoorstel zijn opgenomen. De volgende maar. En dan zie je dat er uiteindelijk 4,1 miljoen aan projecten wordt gerealiseerd. Iets meer dan een half miljoen wordt vanuit de onderhoudsbegrotingen betaald. Ongeveer negenenvijftien ton komt vanuit subsidies, en dan blijft er nog 2,6 miljoen over dat uit het fonds wordt gefinancierd. Nou ja, dat is heel even kort de financiële achtergrond uit het raadsvoorstel.

De heer Tutupoly: Voorzitter?

De voorzitter: De heer Tutupoly?

De heer Tutupoly: Mag ik nog even een vraag stellen, een verduidelijkende vragen over de vorige sheet? Ja. In deze sheet worden een aantal posten genoemd waaruit het gefinancierd gaat worden, het hele project, onder andere uit de Meerjarenbegroting. Nu vroeg me eigenlijk af, bij de Sportboulevard is volgens mij op dit moment wat meer aan de hand, ook ten aanzien van scheuren in het bad, begreep ik, tegeltjes die loslaten. Als we dit uit deze voorziening halen, is daar rekening mee gehouden, zodat we achteraf dan niet met een tekort in die voorziening gaan zitten?

De heer Bos: voor het vervangen van de verlichting is specifiek geld gereserveerd in de Meerjarenonderhoudsbegroting, dus die komt nu beschikbaar.

De heer Tutupoly: Oké. Nog even een vraag, voorzitter. Er wordt ook gesproken eigenlijk voor het energievoordeel, daar blijft maar 20 procent achter bij de Sportboulevard en 80 procent vloeit terug uiteindelijk naar het potje, om het maar even zo te zeggen. Als we dan even kijken dan heeft de Sportboulevard afgelopen periode heeft volgens mij met name het zwembad aardig tekorten gehad. En nou ja goed, als ik dan zie dat er tot 80 procent terugvloeit van de energiebesparing, volgens mij had de

Sportboulevard juist problemen als gevolg van verhoogde prijzen doordat men geen gas meer eigenlijk afnam van Gazprom, dat soort zaken. Dan vraag ik me af of die 80 procent terugvloeit naar de gemeente, in hoeverre help je daarmee dan de Sportboulevard? Is dat dan überhaupt mogelijk om op deze manier rond te kunnen draaien?

De heer Bos: Ja, eigenlijk is het een ander vraagstuk. Wij kijken hier echt naar de verduurzaming van het pand. Het staat los van de exploitatie van de Sportboulevard. Het is inderdaad zo dat zij een deel van de energiebesparingen terugzien. Maar ja, of dat dekkend is voor de meerkosten ...

De heer Tutupoly: Misschien ...

De voorzitter: Kunnen we het even hierbij laten, heer Tutupoly, want het is meer een politieke vraag.

De heer Tutupoly: Nou, nee, ik had nog even een vraag, want hij zegt eigenlijk het is een ander potje, maar ik zou haast denken: of het een ander potje is, dat betwijfel ik, want uiteindelijk heb je hier energiebesparing, en je zegt eigenlijk 80 procent moet terugvloeien, maar het moet natuurlijk toch op te brengen zijn, anders draai je niet rond in het in het plaatje? Ik weet niet of u de vraag begrijpt?

De heer Bos: Ik snap het denk ik wel, maar er is wel energiebesparing, die is wel te kwantificeren. En de hele discussie over hogere energielasten en hogere energieprijzen, ja, dat is een ander vraagstuk. Daar hebben we hebben, toen wij dit voorstel maakten, geen rekening mee kunnen houden en niet kunnen voorzien.

De voorzitter: Dank u wel voor uw antwoord. Zijn jullie bijna bij het einde van de presentatie, want nu komt een vraag tussendoor, maar maak even de presentatie af dan gaan we naar de vragenronde.

De heer Preesman: Dan de gevraagde toelichting op de onzekerheden en risico's rondom de DUMAVA-subsidie. En DUMAVA-subsidie staat voor Verduurzaming Maatschappelijk Vastgoed. Het is een rijkssubsidie die tot doel heeft om de verduurzaming te versnellen. Uitgangspunt is dat 30 procent van de investeringsbedragen wordt gesubsidieerd. Op 3 oktober hebben we een aanvraag ingediend voor een aantal panden en het was meteen op dezelfde dag al overtekend. Dus dat geeft even aan hoe overspannen die markt ook is. Na het indienen van raadsvoorstel is gekeken op het plan ook werkelijk geschikt. Het subsidiebedrag is ook toegezegd en ook overgemaakt aan de gemeente. Ten aanzien van de Sportboulevard, waarvoor we ook zijn ingeloot voor de subsidie volgt uiterlijk 15 februari de daadwerkelijke beschikking na een technische beoordeling. De volgende tranche voor de subsidieaanvragen is al aangekondigd te komen. Die zal ergens oktober 2023 zijn en we treffen nu al de voorbereiding om daarop mee te gaan liften. Naast het risico van ordening toegekend krijgen van DUMAVA-subsidie zijn nog een aantal andere risico's. Die ziet u hier opgesomd staan, en we hebben te maken met een overspannen markt. Ook wel misschien als het om iets bijzonders gaat om het aantrekken van uitvoerende partijen, en daarnaast ook het verkrijgen van materialen een uitdaging, qua planning en ook qua prijs. Ik zeg de bouwkosten zijn gestegen, en zeg ik hopelijk niks raars hier. Dit

voorstel wat nu voorligt hebben we overigens rekening gehouden met de bouwkoststijging van tien procent per jaar. De energieprijzen en ontwikkeling daarvan die zijn ook onzeker. In het geval dat energieprijzen blijven stijgen zou dat tot een herijking moeten leiden van het uitgangspunt zoals vastgesteld in het revolverend fonds. Dan het risico van de subsidietoekenning. Dat is dat de Sportboulevard niet of gedeeltelijk wordt toegekend in verband met een inhoudelijke beoordeling die nog volgt. En in de technische uitwerking kan de conclusie worden getrokken dat de voorgestelde maatregelen niet leidt tot het gewenste resultaat en een andere keuze moeten worden gemaakt. En tenslotte kunt u het uitgangspunt wordt revolverend fonds wijzigen doordat de businesscase aangepast dient te worden. Het tempo van de uitvoering kan worden bijgesteld of de verwachte besparingen vallen anders uit. Nou, ik hoop dat ik het een en ander op deze manier aan u SMART is toegelicht, maar niet zonder t van tijdgebonden, want wanneer gaan we nu eigenlijk aan de slag? We hebben reeds een start gemaakt met de uitwerking van waar nu het besluit van voorligt. Vanaf kwartaal twee 2023 zal het aanbestedingstraject opgestart worden. En omdat het meerdere panden betreft zouden we wel kijken naar een slimme combinatie, bijvoorbeeld zonnepanelen. Als we op meerdere gebouwen zonnepanelen leggen gaan dan collectief proberen in te kopen. En uitvoering van het werk zou in overleg met de gebruikers van de panden worden ingepland in de periode 2023 tot en met 2025. Een parallel daaraan zullen ook de volgende fases dit jaar worden voorbereid. Kwartaal twee en kwartaal drie van dit jaar zullen voor de volgende fase een energiereportage worden opgesteld. Op basis van een selectie wordt het gemaakt van de volgende maatregelen. En de doelstelling is dat we ons begint 2024 opnieuw bij u melden met een nieuwe set aan maatregelen. Dit was het. Dank u wel.

De voorzitter: Voor de presentatie, dank u wel. Ik zie wat handen. Ik kijk nog even naar mevrouw Boom, want die had net al een vraag.

Mevrouw Boom-Vos: Ik heb een heleboel vragen, dus ik wacht eerst even af waar ik ...

De voorzitter: Ik zag mijnheer Van Dam-Timmers als eerste, daarna mijnheer Van Spoel.

De heer Van Dam-Timmers: Ja dank voorzitter, en dank ook aan de heren voor het verhaal. Ik ben heel blij met dit raadsvoorstel. Sowieso dat het richting ons komt. Het lijkt me heel goed idee om heel veel van die dingen te doen. Ik heb wel een paar vragen om wat technische verheldering ook te kijken. En er eigenlijk een aantal dingen die ik me afvraag die me niet helemaal helder zijn uit de presentatie. Als we het hebben over verduurzaming van gebouwen wordt er uitgegaan van een aantal voorwaarden of keuzes die gemaakt worden, en ik vraag me dan af als ik kijk naar die terugverdientijd van sommige van die maatregelen dan valt mij op dat dat heel erg lang is, en dat de kostprijs per kilowattuur best wel heel erg hoog lijkt te zijn. En dan vraag ik me af: kiezen we nu dan voor de meest doelmatige bestedingen daarin? Want één van onze taken als raad ook wel is om daarnaar te kijken, dus dat was een vraag die ik had: hoe verklaren jullie dat, en waar zit hem dat in? Waarom lijkt dat zo af te wijken van wat je elders leest? Dat is één vraag. Dan een tweede vraag is, en die gaat dan over het gebouw van Stadsbeheer. Daar hoor ik u zeggen dat er al zonnepanelen op liggen en dat

er om het label van C naar A te krijgen dat er gekozen wordt voor een overkapping. Nu heb ik ook wel eens geweest dat dat een hele dure vorm is van zonnepanelen als je ook daarnaast bijvoorbeeld nog gymzalen hebt waar nog - ik noem bijvoorbeeld De Koloriet in de wijk Krispijn, waar ik zelf woon, die ook van de gemeente is - geen zonnepanelen op liggen. Waarom kiezen we voor een dure variant, terwijl er ook goedkopere varianten zijn? Dus dat is meer ook een technische vraag. En dan als derde, en dat gaat dan ook over de Sportboulevard. Als je het hebt over ook die locatie hè, dan zeggen jullie die subsidietoekenning die kijkt ook naar doelmatigheid. Waar zit de spanning dan bij dat gebouw vraag ik me af? Waar twijfelen jullie dan aan?

De voorzitter: De heer Preesman.

De heer Preesman: Ja, dank u wel. Allereerst de vraag over de lange terugverdientijd. Van het HVC is een heel lange terugverdientijd, hè. Je ziet een terugverdientijd van normaal 189 jaar staan, om die even uit te lichten maar als bijvoorbeeld. Dat heeft ermee te maken dat feitelijk kost dat vervangen van die installatie evenveel als de basisinstallaties. Stel dat we daar normaal een cv in zouden hangen dan kost het evenveel als HVC. Dus feitelijk verdient het zichzelf niet zo snel terug. HVC die heeft volgens mij als deal aangegeven dat ze vijf procent onder het markttarief gaan zitten. Dus ja, in principe verdient het daarom zit niet zo snel terug. We hebben puur gekeken nu naar gemiddelde over de totale portefeuille van terugverdientijden. In het raadsvoorstel in die tabel is ook de totale terugverdientijd kolom opgenomen, als het goed is, en dan zie je dat de totale terugverdientijd volgens mij vijftien jaar of iets korter is. En deze en ook Weizigt en Huis van Gijn om even meteen te noemen, die trekken die terugverdientijd wel enorm naar beneden. Al zouden ze dat niet doen dan zouden we volgens mij een terugverdientijd zien van negen of tien jaar is dat gemiddeld.

De heer Van Dam-Timmers: Ja, dank voorzitter, maar dat was niet helemaal mijn vraag. De vraag is van waarom kies je daar dan toch voor? En mijn vraag ging met name over die zonnepanelen bij de Sportboulevard toch wel een hele lange terugverdientijd, en dan vraag ik me af is dat dan de meest doelmatige beslissing die we nu als raad dan nemen? Dat is eigenlijk de technische vraag die natuurlijk vervolgens een politieke afweging met zich meebrengt.

De heer Preesman: U bedoelt denk ik de zonnepanelen bij de Kerkeplaat en niet bij de Sportboulevard?

De heer Van Dam-Timmers: Ik bedoel ze allebei.

De heer Speerman: De terugverdientijd van zonnepanelen bij de Sportboulevard zijn relatief kort.

De heer Van Dam-Timmers: Er staat 24 jaar weergegeven, Dat vind ik bijzonder lang. En als je naar de prijs per ... Dat kan ik niet bepalen natuurlijk precies, maar er wordt 1,6 voor begroot voor een niet enorm gebouw natuurlijk, en dan vraag ik me af ... Ik kan het niet zo goed relateren aan wat ik verder aan cijfers lees elders. Dat is meer mijn vraag, en ik probeer het te begrijpen.

De heer Bos: Nou, één van de redenen is dat wij als gemeente bijna niks betalen voor elektra op dit moment. We hebben nog een lopend contract, dus dat is een gunstige tijd

aanbesteed en die tarieven zijn ook gebruikt voor het maken van de houdbaarheid en de terugverdiëntijden dus dan zie je dat dat je relatief weinig terugverdient als je het zo bekijkt.

Mevrouw Boom-Vos: Mag ik daar een verdiepende vraag over stellen? Want ik vind het best wel belangrijk nu. Die vervanging van de cv op de Spuiboulevard, ik schrok ook van de terugverdiëntijd. Een vervanging van een cv-installatie behoort altijd in je MJOP te zitten. Zitten wij hier iets te bekostigen wat we fout hebben gedaan?

De heer Bos: Nee, je zag net ook in het overzicht dat een deel van de kosten van het project van de Sportboulevard zijn kosten die vanuit het MJOP gefinancierd worden, dus bijvoorbeeld de vervangingskosten van de cv die zitten in de dotatie vanuit het MJOP in het project.

De voorzitter: Is dat zo voldoende beantwoord voor u?

Mevrouw Boom-Vos: Nou, dan vraag ik me nog steeds af waarom sluiten wij dan aan op het warmtenet, terwijl onze gedachten vroeger was de restwarmte van het ijs verbruiken we voor de verwarming. Is dat idee dan helemaal losgelaten? Werkt dat niet?

De heer Bos: Nou, dat werkt prima, en dat werkt nog steeds. Alleen, je ziet dat op bepaalde momenten de cv bijschakelt om extra warmte te leveren. Dus daarom is een cv-installatie en blijft een cv-installatie nodig. En naast het financiële aspect levert aansluiting op het warmtenet wel een hele grote CO2-reductie op in vergelijking met het gasverbruik.

De voorzitter: Ik wil heel even terug naar de heer Van Dam-Timmers, of de vragen zijn beantwoord?

De heer Van Dam-Timmers: Nee nog niet. Nee, ik kom toch nog steeds terug op het punt van die doelmatigheid, maar ook naar dat gebouw van Stadsbeheer bijvoorbeeld, maar ook voor die zonnepanelen op de Sportboulevard. Is dat dan de beste keuze die we als raad kunnen nemen als je kijkt naar doelmatigheid, omdat we ook heel veel andere gebouwen hebben waar we zonnepanelen op kunnen leggen. Let wel, het doel van die zonnepanelen is natuurlijk niet per se de Sportboulevard, maar het doel is dat we energie opwekken hier lokaal op gebouwen die van de gemeente zijn, zodat we bijdrage aan een wereld die we net wat prettiger vinden dan het er nu is.

De heer Bos: Zeker is het de bedoeling om ook andere gebouwen te voorzien van zonnepanelen als het kan. Ja, we hebben nu voor deze gebouwen gekozen. De anderen komen aan bod, en we zijn nu aan het kijken of dat wij de zonnepanelen als geheel eruit kunnen trekken, en door wat groter aan te besteden in één keer een hele hoop panden kunnen voorzien van zonnepanelen. Dus we zijn er wel mee bezig. Alleen, nu is voor de Sportboulevard deze oplossing naar voren gekomen.

De voorzitter: Even een aanvullende vraag van mevrouw Kruger.

Mevrouw Kruger: Ja dank u, voorzitter. Ja, ik zit nog te denken van want ik kan nergens iets van afschrijving vinden. We hebben wel een meerjarenbegroting maar is

dan de afschrijving van wat alles nu nieuw komt ter bezuiniging van de energiekosten? Worden die dan opnieuw daarin opgenomen, dus wordt die herberekend. Snap je wat ik bedoel of niet?

De heer Bos: Nou, ik ga een poging wagen.

Mevrouw Kruger: Ja ik hoopte dat ik het zelf ...

De heer Bos: Het totale investeringsbedrag is 4,2 miljoen ongeveer, hè? Die wordt deels betaald door het MJOB en de subsidies, en dan blijft er nog een bedrag over wat vanuit het fonds gestort wordt. En over dat bedrag gaan we afschrijven, dus dat bedrag wordt in 15 jaar afgeschreven.

De heer Stolk: Niet als volledig ... Sorry.

De voorzitter: Ja, ik heb u gezien, heer Portier, maar we zouden naar de heer Van der Spoel, en dan kom ik daarna bij.

De heer Van der Spoel: En één vraag is al beantwoord. Dank u wel voorzitter. Dus heb ik nog een vraag over, en dat gaat eigenlijk over die uitvoering eerste fase, en dan gaan we even naar de Sportboulevard. We hebben daar een aantal gebruikers. Heeft dat nog gevolgen voor de huurders daar? Want de sportvereniging dat zij een bepaalde periode niet kunnen sporten bijvoorbeeld, of wordt dat allemaal gedaan terwijl de gebruikers door kunnen gaan met hun sporten daar?

De heer Preesman: We proberen uiteraard de planning zo goed mogelijk af te stemmen met de gebruikers dat de overlast minimaal is. Dat geldt voor alle gebouwen, dat geldt ook voor het museum bijvoorbeeld.

De heer Bos: Ja, en bij de Sportboulevard mag je ervan uitgaan dat voor het vervangen van ledverlichting, zonnepanelen en vervanging van de ketel dat dat geen impact heeft op het gebruik. Dat kan parallel.

De voorzitter: Dank u wel. De heer Portier, gaat uw gang.

De heer Portier: ja, het sluit een beetje inderdaad ook aan bij de vraag die de heer Timmers gesteld heeft, want het viel me inderdaad wel al op van sommige hebben een terugverdientijd van tien jaar, sommigen van 47, sommigen van 189. Ik denk, ja, die Sportboulevard leuk en aardig, maar het gebouw heeft zoveel problemen, dat staat er geen 20 jaar meer. Moet je dan iets gaan investeren met een terugverdientijd van 189 jaar? Iets anders is bijvoorbeeld het Duurzaamheidscentrum. Ja, dan ga je 325.000 investeren om 7.000 per jaar te besparen. Daar komt die terugverdientijd van 47 jaar. Is aardig wat ik in dat staatje zag staan, want ik had het ondertussen ook al uitgerekend. Bij dat soort dingen denk ik nu echt: moet je dat wel doen? En ook nog even om terug te komen op de zonnepanelen, ook een beetje aansluitend op de heer Timmers zegt: ja, we hebben nu pand voor pand bekeken van wat het op zou leveren, en we hebben dan een aantal panden uitgekozen, maar als je op alle maatschappelijke panden waar we als gemeente iets over te zeggen hebt, zonnepanelen zou leggen, dus het niet gebouw voor gebouw zou bekijken, wat zou je dan kunnen besparen, en wat zou dat kosten? Moet je inderdaad al deze maatregelen wel pand voor pand bekijken?

De heer Preesman: Ja, we hebben, voorzitter, nu gekozen voor deze aanpak om eerst een aantal gebouwen te kiezen maar ook een pilotproces te laten vormen waar we van kunnen leren naar de toekomst toe. En het is inderdaad een goeie suggestie om te kijken waar we allemaal zonnepanelen kunnen doen en hoe we dat gaan combineren. En nu ligt dit voor, en bij de volgende fase zal mogelijk dat tot de mogelijkheden behoren.

De voorzitter: Dank u wel. Ik heb hier een vraag van mevrouw Kruger, van heer Groenewege en mevrouw Nieuwland. En daarnet had ook inderdaad de heer Stolk van de VSP een vraag. Oké, en die onthoud ik ook nog even. Mevrouw Kruger.

Mevrouw Kruger: Ja, dank u wel voorzitter. Ja, ik ga toch nog even op die zonnepanelen door. Je hoort de laatste tijd veel meer over ook de opslag van zonnepanelen van stel dat je in hele mooie en warme zomers heel veel energie binnenhaalt, wordt daar met die methode ook nu gewerkt of krijgen we de zonnepanelen? Wordt het zogenaamd terug geleverd ... Of zogenaamd. Het wordt terug geleverd aan het net, of gaan we ook in Dordrecht al kijken juist op deze panden zodat we zelf die energie kunnen opslaan en ook weer kunnen gebruiken in de avonden en in de donkere maanden?

De heer Bos: De investeringen die nu voorliggen gaan uit van teruglevering aan het net, omdat ook de opslagtechniek nog niet zover ontwikkeld is dat dat financieel aantrekkelijk is.

De voorzitter: Mevrouw Kruger.

Mevrouw Kruger: Nou ja, ik denk dat het steeds meer ontwikkeld wordt en dat er ook geadviseerd wordt om daar zeker naar te kijken. Ja, het is een wat misschien nog wat hogere kostenpost, maar alle voordelen die we nu hebben van terugleveren aan het net die gaan er binnen no time vanaf, en het gaat gewoon weg. Dus het levert dan toch minder op denk ik ook voor de gemeente. En ja, ik zou als tip geven: ga toch eens even kijken wat het dan precies kost en of dat niet toch wat meer rendement oplevert om die opslag te realiseren. Want die opslag, dat is trouwens al een jaar of tien zijn we daarmee bezig om te kijken van hoe gaan we dat organiseren. En er is nog steeds niets, en als we dat nu ook niet doen hebben we over tien jaar ook nog niet als we afwachten wanneer het eindelijk eens betaalbaar wordt. Dus ja, jammer.

De voorzitter: U heeft een suggestie of een vraag?

Mevrouw Kruger: Nou, ik heb een suggestie eigenlijk, want de vraag is al beantwoord, dat hoeft niet. Maar de suggestie, ik zou toch graag willen weten of dat toch mogelijk is.

De heer Preesman: Ik stel voor dat dat in de volgende fase op die manier meenemen en in de overweging, in de uitwerking.

De voorzitter: De heer Groenewege.

De heer Groenewege: Ja. U heeft uitgelegd hoe de selectie van deze zes panden tot stand is gekomen. Maar ik ben ook wel benieuwd hoe het volume van deze verduurzaming is bepaald, en waarom zes panden, waarom niet tien of twaalf? En u had

het eerder over die routekaart verduurzaming. Formuleert die routekaart alleen een einddoel of definieert die routekaart ook het aantal panden dat per jaar verduurzaam zou moeten worden? Ja. Vraagteken.

De heer Bos: In de besluitvorming voor de agenda 2030 een van de inputonderdelen is een soort rekenmodel geweest op basis waarvan wij een inschatting hebben gemaakt dat er 40 miljoen nodig is voor het verduurzamen van het maatschappelijk vastgoed in Dordrecht. Dat zijn dus alle panden zoals eerder voorbij zijn gekomen. Dat zijn er een stuk of 60, 70, 80. En daar is ook een aanneme gedaan over hoeveel panden gaan we per jaar verduurzamen? En er is een beetje een gelijke tred gehouden voor de komende jaren. Enerzijds omdat de markt het ook niet meer aankan, anderzijds omdat we als organisatie ook niet in één keer heel veel panden aankunnen. Dus het is nu op basis van een soort gelijkmatige spreiding van de panden over de komende jaren.

De heer Groenewege: Met als einddoel dat dan in 2030 alle gemeentelijke panden zijn verduurzaamd of ...

De heer Bos: Nou, het uitgangspunt van agenda 2030 was 2050 volledig energieneutraal met als tussenstap 2030 waarin de doelstelling op 50 procent CO₂-reductie ligt.

De heer Groenewege: Nog één vraag. Het college heeft afgesproken 2040 klimaatneutraal. Betekent dat dat dan ook deze doelstelling moet worden aangescherpt versneld, verscherpt?

De heer Preesman: Voorzitter, als het inderdaad het geval zou zijn dan zou er een hercalculatie moeten plaatsvinden van het revolverend fonds. Zullen wij ons opnieuw moeten melden hier voor extra middelen, want met die negen miljoen gaan we het dan niet redden.

De voorzitter: Mevrouw Nieuwland.

Mevrouw Nieuwland-Van den Bosse: Ja, dank u wel. Als ik het goed begrijp, dit voorstel voldoet natuurlijk heel erg aan de behoefte die we op dit moment voelen van de urgentie om energie te besparen. Maar ik krijg het idee dat het dus eigenlijk al langer geleden opgestart is. En waar ik vooral benieuwd naar ben is, klopt het nu dat dit dus ook nog gebaseerd is op oude energieprijzen, en dat dus de terugverdientijden eigenlijk veel korter worden op het moment dat we de huidige hoge energieprijzen houden?

De heer Bos: Als de energieprijzen blijven stijgen en wij als gemeente gaan ook nieuwe contracten afsluiten waar onze energieprijzen hoger worden dan heeft dat invloed op de terugverdientijden, dat klopt. Maar op dit moment, de overgang naar Vattenfall afgelopen oktober is niet meegenomen, want dit voorstel en alle berekeningen zijn daarvoor gemaakt, dus er is nog uitgegaan van de energieprijzen van begin 2022.

De voorzitter: We hebben een aanvullende vraag van de heer Portier op deze vraag.

De heer Portier: Ja, zou ik zeggen van we weten wanneer de vaste energieprijs voor de gemeente aflopen hè? Of die gunstige prijzen, die zijn eigenlijk al afgelopen. Is het

dan niet logisch om gewoon een herberekening te maken met wat we nu weten van de energieprijzen? We weten niet hoe het zich in de toekomst gaat ontwikkelen, maar we weten wel wat het nu is.

De heer Bos: De prijzen voor elektra, dat is wel een lopend contract, hè. Daar zitten we nog even aan vast. Ja, en bij gas is nu wel de discussie ook met het ministerie van worden we gecompenseerd voor de gestegen tarieven? Dat maakt het erg ingewikkeld.

De heer Portier: '...' (Buiten microfoon).

De heer Bos: We weten wanneer het afloopt, maar we weten niet hoe hoog die prijzen dan zijn. Dat blijft lastig.

De voorzitter: Even checken, mevrouw Nieuwland, is uw vraag voldoende beantwoord?

Mevrouw Nieuwland-Van den Bosse: Ja. In elk geval is het voor mij nu helder dat het nog de oude prijs is. En ja, misschien dat wij inderdaad nog het meest behoefte aan hebben aan een soort bandbreedte van hoe sterk is dit nu afhankelijk van wat de markt doet? Ik heb om eerlijk te zijn echt geen idee van hebben we het over een factor tien of is dat maar een factor twee? Een beetje een orde van grootte, maar ik kan me ook voorstellen dat jullie dat niet direct zo kunnen geven.

De voorzitter: Ik zie hier een vraag, maar ik wilde eigenlijk naar de heer Tutupoly. Of heel kort aanvullend.

De heer Van Dam-Timmers: Ja, dank voorzitter. Nee, een korte aanvullende vraag. Ik begrijp niet zo goed, hè. Bij dit soort analyses wordt meestal gebruikt gemaakt van een model. Je kunt daar toch al die nieuwe prijs invoeren, en dan zou je toch gelijk nieuwe jaren moeten kunnen zien, of denk ik nu echt veel te makkelijk? Want ja, dat vraag ik me gewoon af. Ik vind het fijn als we in de technische sessie zitten dat we ook de actuele informatie namelijk krijgen, want we moeten uiteindelijk hier een besluit overnemen en dan willen we voldoende geïnformeerd zijn om het verstandig besluit te nemen voor de toekomst. Het gaat over best veel gemeenschapsgeld voor een heel belangrijk onderwerp, ja, wat is daarin mogelijk?

De voorzitter: Misschien dat mijnheer Bos wil antwoorden?

De heer Bos: De onderzoeken per gebouw die die gaan uit van een bepaalde energieprijzen en dat is de energieprijzen die inderdaad begin 2021 gelden voor ons. Wat de impact is van de energiestijging voor ons is moeilijk te zeggen, maar het is wel inderdaad te berekenen wat de terugverdiens tijden zouden zijn als we actuele of marktprijzen zouden hanteren.

De voorzitter: Dat is ook vraag van de raad is inderdaad ook is er een mogelijkheid om dus wel die berekening te gaan doen. Is dat een vraag die kan worden neergelegd? Dat het niet is gebeurd, maar ik denk dat die vraag meerdere keren wordt gesteld, of is dat iets wat geparkeerd moet worden en op een andere manier beantwoord moet worden? Of ...

De heer Van Dam-Timmers: Ja, voorzitter wat ik niet helemaal begrijp dan. Ik neem aan dat dat model toch in handen is van de gemeente? Dus we weten dit toch, of is dat een rare gedachte?

De heer Bos: Nou ja, de berekening komt uit verschillende rapporten, en het is inderdaad mogelijk om op basis van marktprijzen die berekening opnieuw te doen. Alleen hebben we die nu niet voor handen.

De heer Van der Spoel: Voorzitter?

De voorzitter: De heer Van der Spoel.

De heer Van der Spoel: ik zit naar deze vragen te luisteren. Ja, u geeft aan, de heer Van Dam-Timmers geeft aan: ja, we moeten er een besluit erover nemen, het is belangrijk wel info te hebben. Maar de info die je dan krijgt is toch gewoon niets meer dan de terugverdiensijd is korter? Nou, en dan? Wat levert de heer Van Dam-Timmers meer op om dit te weten? Want we zitten hier nu al tien minuten over te praten, maar ik weet het eigenlijk niet zo.

De voorzitter: Uw vraag is: gaat dit beïnvloeden wat uiteindelijk uw mening erover gaat zijn?

Mevrouw Boom-Vos: Mag ik daar wat op zeggen? Want volgens mij vergeten we ook een heel belangrijk onderdeel de mogelijkheid dat de teruglevering onvergoed wordt. Dat is denk ik best een behoorlijke impact op besluit of dat je dit gaat doen, en ik weet dat dat onzeker is. Want het is helemaal nog niet zo, en we lopen vooruit, we zien een risico. Ik vind het best wel belangrijk om daar een soort van bandbreedte van te weten.

De voorzitter: De heer Tutupoly had ook nog een vraag.

De heer Tutupoly: Ik heb een paar vragen. In de stukken las ik namelijk over het Museum van Gijn. En daar wordt onder andere genoemd dat het gebruikt wordt om ervaring op te doen voor verduurzaming van monumenten. Nu vraag ik me af hoe die ervaring is in de markt? Dan zien we onder andere bij de grachtenpanden in Amsterdam waar heel veel bedrijven gespecialiseerd zijn voor verduurzaming. In hoeverre wordt eigenlijk dan gebruikgemaakt van die kennis, want als ik het hier zo zie staan om ervaring op te doen dan heb ik een beetje ... Ik krijg een beetje een zwevend gevoel bij de presentatie en de stukken die ik gelezen heb. Dus ik vraag me eigenlijk af, in hoeverre wordt er nu gebruikgemaakt van bestaande ervaring of gaan we het wiel zelf uitvinden? Was mijn eerste vraag in ieder geval.

De heer Bos: Bij de bij het project wordt kennis en ervaring ingevlogen van partijen die ervaring hebben met het verduurzamen van monumenten, maar het is ook juist bedoeld om als gemeente ervaring op te doen met het verduurzamen van de monumenten, want we hebben relatief veel monumenten in de stad. Dus het is ook vooral bedoeld als ervaring voor onszelf.

De heer Tutupoly: En maken we daar in geval ook gebruik van subsidieregelingen vanuit Brussel bijvoorbeeld juist omdat we veel van die monumenten hier hebben? Wordt daar ook naar gekeken?

De heer Bos: Ja, daar wordt breed gekeken naar de subsidiemogelijkheden. We hebben subsidieadviseur breed in dienst die overzicht heeft over alle maatregelen, dus als daar mogelijkheden zijn dan maken we daar gebruik van.

De heer Tutupoly: Dan vroeg me even af, als ik ook in dat stuk lees dan moet er eigenlijk ook rekening gehouden met dat de kosten uit gaan lopen, omdat in de toekomst de kosten hoger of lager kunnen uitvallen. Nou, ik moet zeggen dat hebben we in het verleden heel vaak gezien dat kosten ontzettend uitlopen, het kinderbadje in het Weizigt, de Lange IJzerenbrug en noem maar op, het zijn heel veel van die uitloopkosten. Hoe kan het nu voorkomen worden, want we smeren het nu uit over een periode van 2023, '24, '25', daarvan weten we één ding dat die kosten in ieder geval gaan toenemen. Ik vraag me eigenlijk ook af als je dat nu uit gaat smeren over die drie jaar is het dan op een of andere manier niet voorkomen met waterdichte contracten waardoor je eigenlijk het risico van prijsverhogingen verschuift naar ondernemers die zich hierop inschrijven, en door misschien bepaalde investering juist naar voren te halen? Omdat de verdeling die je nu maakt alleen maar in kan houden dat die prijzen gaan stijgen en dat eigenlijk die begroting hierop niet klopt. En dan vraag ik me af als we nu wel rekening gaan houden met prijsstijgingen waar zeggen we dan eigenlijk ja tegen? Want straks rijzen die kosten weer uit de pan, en dat hebben we zo vaak gezien dat er iedere keer geld bij moet komen. Dat zouden we eigenlijk willen voorkomen.

De voorzitter: En wat is precies uw vraag aan deze heren daarover?

De heer Tutupoly: Nou, in hoeverre dit nu voorkomen kan worden en of dit nu de meest ideale situatie is door het over een tijdsbestek van drie jaar uit te smeren, terwijl je eigenlijk weet dat de kosten verder de pan uit kunnen rijzen?

De heer Speerman: Dank wel voor uw vraag. Ik heb genoemd dat wij de kosten hebben geïndexeerd met tien procent per jaar dus in principe is dat wel gedekt daarmee. Alleen, het blijft gewoon een risico dat die kosten harder gaan stijgen dan die voorziene tien procent per jaar. En dat is een risico die kan je aan de voorkant alvast wel benoemen, al is het maar om zelf in te dekken dat we eventueel kunnen terugkomen naar u voor aanvullende middelen.

De voorzitter: Mevrouw Boom, en daarna ga ik naar mijnheer In 't Veld.

Mevrouw Boom-Vos: Allereerst mijn complimenten want jullie krijg een behoorlijk spervuur aan vragen. Die komt ook vooral denk ik omdat het totaalbeeld niet duidelijk is bij mij of bij andere collega's. Kan ook zijn dat ik iets gemist heb. Maar complimenten, want starten is altijd moeilijk. En ik hoor in jullie verhaal dat dit even de belangrijkste gebouwen zijn en dat dit jaar verder wordt gegaan. Ik heb een vraag waarvan ik niet verwacht dat jullie die gelijk kunnen beantwoorden, maar meer de vraag van kan het beantwoord worden? U gaf aan in het begin: we hebben een fonds van negen miljoen is er opgericht en daar zit het vliegwieltje aan van 40 miljoen. Nou, dat is ongeveer factor vier, nog ietsje meer. Als ik kijk naar de tabel die we nu zien van er wordt 2,6 miljoen uitgehaald - ik weet niet hoe jullie berekeningen zijn geweest 10,20,30 jaar - maar daar

is die factor veel lager van. Ik ben vooral benieuwd: is het mogelijk om aan te geven wat de uitgangspunten zijn van dat fonds waarmee wij denken die 40 miljoen te halen, want na alle zorgen die we vandaag horen, en moet dat bijgesteld worden of niet? Dus we hoeven nu niet gelijk antwoord, maar is dat mogelijk om dat aan te geven?

De heer Bos: Nou, het is wel mogelijk om die uitgangspunten aan te geven. Die staan ook in de stukken die bij de agenda 2030 zijn gevoegd. Nou, heel in het kort is die 40 miljoen berekend op basis van vierkante meters, en op basis van een aantal referentiegebouwen die die zijn doorgerekend. En er is uitgegaan van een gemiddelde terugverdiëntijd van 15 jaar over de hele periode.

Mevrouw Boom-Vos: Maar waarom halen we die factor dan in deze staat al niet? Het kan zijn worden toekomstige gebouwen veel ongemakkelijker?

De heer Bos: Nou ja, in dit voorstel is de gemiddelde terugverdiëntijd 15 jaar. Dus dat is in lijn met de uitgangspunten van het fonds.

Mevrouw Boom-Vos: Ja, maar dan heb je geen vliegwiel van factor vier?

De heer Bos: Jawel, want die die besparingen die worden structureel het fonds in gestort. Die zijn niet na 15 jaar klaar, zeg maar.

Mevrouw Boom-Vos: Ja, dat is dan een ander uitgangspunt, dus het is misschien handig om, als dat is, die uitgangspunten met ons te delen. Kan dat? Als u zegt het staat niet op papier dan ga ik het niet vragen, maar staat dat ergens op papier?

De heer Bos: Ja, het staat in de stukken bij de agenda 2030, maar ik zal de stukken die dat betreft die kunnen we wel eventjes nasturen.

Mevrouw Boom-Vos: Dank u wel.

De voorzitter: Ik ga eerst even naar de heer In 't Veld. Die had eerder een vraag.

De heer Tutupoly: Ik had geen antwoord gekregen op het antwoord wat ik zojuist kreeg.

De voorzitter: Heel snel.

De heer Tutupoly: Ja, mag dat?

De voorzitter: Ja, als het van mijnheer In 't Veld mag. Ja?

De heer Tutupoly: Ja, het ging mij eventjes over die tien procent die je net noemde waar rekening mee gehouden is, maar die tien procent is volgens mij een vrij standaard percentage voor onvoorziene uitgaven. Nu leven we best wel in een tijd waar het best wel buitensporig is, dus in hoeverre is Ik probeer een beetje te zoeken van hoe realistisch die kosten zijn nu dat we niet een enorme uitloop gaan krijgen. En als we dan denken aan een beetje een standaardisering van tien procent terwijl we nu best wel in een uitzonderlijke tijd leven, denk ik: in hoeverre is dat ontoereikend?

De heer Preesman: Ja, in principe is sowieso tien procent onvoorziene in de calculatie meegenomen. Daarnaast ook tien procent indexering per jaar, de bouwkosten en alle kosten.

De voorzitter: De heer In 't Veld.

De heer In 't Veld: Ja, de heer Van der Spoel wil het niet horen, maar toch even een vraag over de opbrengsten van de zonnepanelen. Ik vraag me af ook in hoeverre dat het meegerekend is dat ze met de regeling per waarschijnlijk 2025 gaat veranderen en dat je dus met die salderingsregeling en die terugleververgoeding dat er andere bedragen gaan spelen. Dus ik vraag me af in hoeverre is daarmee rekening gehouden bij die energiebesparing?

De heer Bos: Specifiek voor de installatie van de Sportboulevard heeft echt adviseur op het gebied van zonnepanelen gekeken wat is nu de beste methode om die teruglevering te organiseren, is dat voor de meter achter de meter? En hoe ze het met salderen? En op basis van de informatie die tot nu toe bekend was hebben we dat meegenomen hierin. Maar als die regelgeving verandert dan heeft dat mogelijk impact op uiteindelijk de besparing financieel.

De heer In 't Veld: Ja, dat die regelgeving verandert, dat is natuurlijk duidelijk, maar de vraag is: is daar al rekening mee gehouden, en niet alleen voor de Sportboulevard, maar ook voor alle andere projecten?

De heer Bos: Er is rekening gehouden met de bestaande regelgeving ten aanzien van het verlagen van de salderingsmogelijkheden.

De voorzitter: Dank u wel. Even in het kader van tijd, want we hebben officieel nog twee minuten. Zijn er nog vragen? Mevrouw Boom heeft nog vragen. Zijn er verder nog anderen? En heer Van Dam-Timmers. Vinden we het erg om dus iets over tijd te gaan? Ik hoor één ja, verder hoor ik niks. Mevrouw Boom, gaat uw gang.

Mevrouw Boom-Vos: Nou, ik ga drie vragen stellen. Nee ik hou het bij twee, qua tijd. Dan weet ik genoeg voor de volgende keer. Eigenlijk een vraag aan de wethouder om na te denken - tenminste, ze denkt al na - om maar mee te nemen. Dit is best wel belangrijk als eerste fase voor het maatschappelijk vastgoed en doorkijk naar hoe we het de komende jaren gaan opbouwen. Dat staat nog niet in onze begroting qua meetbaarheid, efficiency of KPI's. Zou u na kunnen denken hoe u dit aan de raad zou terug willen koppelen qua stand van zaken, en dan ietsje meer dan twee regels? Ik heb er zelf ook geen idee bij, maar het is wel fijn als we weten hoe het met de Sportboulevard gaat of Kerkeplaat. Een keer in beide Bestuursrapportages. Zou u daarover na willen denken wat u daar kan verantwoorden aan ons? Meer een verzoek. Dat dat het. En dan nog een ander verzoek tot verbetering van het lezen van de stukken: is het mogelijk om een voorstel of een informatiebrief zonder verwijzing op te nemen, dus zonder te bellen, zonder verwijzingen naar schema's en zoveel mogelijk in één notitie? Het was een hele puzzel. Ook de puzzel: ik weet nog steeds niet wat STG is. Er staat wel de afkorting in, maar niet de verklaring. Zo haal ik waarschijnlijk hele domme, simpele ... Nou, die dacht ik ook, maar ik denk die zit niet hier in maatschappelijk vastgoed. Dat is het verzoek, en die ga ik eigenlijk komende jaren elke

keer neerleggen als ik een notitie vind die ik niet echt makkelijk om te lezen vindt. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel.

De heer Preesman: Voorzitter, ik bedoel ik denk SGD?

Mevrouw Boom-Vos: Nee, STG stond er. Zeg ik het nu verkeerd? SGD, ja.

De heer Preesman: SGD. Dat betekent Servicegemeente Dordrecht.

Mevrouw Boom-Vos: Dank je wel. Dat is fijn als je op een zondag dit zit te lezen dat je niet heel het document door hoeft te zoeken. Dank je.

De voorzitter: De heer Van Dam-Timmers.

De heer Van Dam-Timmers: Ja dank, voorzitter. Heel even een andere vraag die wel een beetje aansluit bij een eerdere discussie. En dat gaat over ook over de Sportboulevard ook over die zonnepaneel hè. Een van de problemen daarmee is dat je vaak energie opwekt op het moment dat je het niet nodig hebt en dat je niet opwerkt op het moment dat je het wel nodig hebt. In het geval van de Sportboulevard gebruikt veel energie in de winter, dan is er minder zon en wek je dus bijvoorbeeld dan ook minder op. Plus dat het in de avonden meer wordt gebruikt dan overdag. Dus daar zit ook een verschil in. Is dat dus aanpassen bij het soort verbruik en dus ook bij het directe verbruik wat een grote invloed heeft op de kostprijs, omdat terugleveren levert minder op dan direct zelf gebruiken, dus de besparing is dan minder. Is dat een overweging geweest of speelt dat eigenlijk geen rol?

De heer Bos: Het primaire doel was het plaatsen van zonnepanelen op de Sportboulevard om zo het energielabel omlaag te krijgen. En zoals ik al eerder aangaf zeiden we bij de uitwerking van hoe doen we dat dan? Er zijn verschillende analyses geweest moet het dan voor de meter of achter de meter? Ja, en die worden nu inderdaad verder uitgewerkt om te kijken hoe dat we de terugverdientijd kunnen optimaliseren. Maar primair was het doel de zonnepanelen.

De heer Stolk: Voorzitter?

De voorzitter: O, ik zie nog een vraag van de heer Stolk.

De heer Stolk: Ja. Ik wil de ambtelijke ondersteuning nog vragen. U zegt iets over het label, we doen dit voor het label. Maar er moet toch ook een verdienmodel achter zitten?

De heer Bos: Nou, verduurzaming is een doel op zich hè? En het verdienmodel zit in het revolverend fonds waarmee we inderdaad met de besparingen een nieuwe investering kunnen doen. Dus dat is het verdienmodel, en met deze investering liggen we daarmee op schema, zeg maar.

De voorzitter: Een laatste vraag van de heer Van Dam-Timmers.

De heer Van Dam-Timmers: Voorzitter, ja, het is niet een vraag, het is meer ook een denktechniek die ik misschien wel nog wil meegeven. Ik heb al een aantal vragen daarover gesteld. Waarom ik deze vragen stel is omdat ik probeer als raadslid voor de toekomst van Dordrecht de goede keuzes te maken op het juiste moment, en dat is waarom ik de vraag stel: welke keuze kun je nu het beste maken? Als je 1,6 miljoen hebt en die kun je één keer uitgeven, dus dan kun je ervoor kiezen om dit te doen of iets anders te doen. En dan kies je het liefste wat voor de stad als geheel voor ons als samenleving op het gebied van duurzaamheid of financieel of op andere argumenten het meeste oplevert. Dat is namelijk wat we proberen te doen denk ik als stadsbestuur een zo goed mogelijke beslissing te maken voor ons allemaal. En dan gaat het dus niet om een label, maar omdat je ermee bereikt. En dat dat is een beetje waar ik naar op zoek ben en het komt er niet helemaal uit. En dat is ook een beetje de achtergrond achter die vragen, dus dat wil ik graag meegeven dat in ieder geval voor onze fractie dat een belangrijke overweging is om daar dat mee te nemen.

De heer Preesman: Ja, voorzitter, het halen van een label is geen doel op zich hè, dat dat is maar een kwalificatie van de energiezuinigheid van een gebouw. En in dit geval is A plus, dat is een gunstig label, dus daar streven we dan naar om de kwantiteit te kwalificeren, om het even zo te zeggen.

De voorzitter: Ik wil het woord geven aan de heer Groenewege. Dan zou ik toch naar de afronding willen gaan.

De heer Groenewege: Ja, aanvullend op de vorige punten. Ik hoorde u zeggen van we zetten in op energiebesparing bij de Sportboulevard, maar eigenlijk de enige energiebesparende maatregel is de ledverlichting. De andere twee, de zonnepanelen, is een energieopwekking. Daarmee bespaar je nog geen energie in het gebouw, en de aansluiting op het warmtenet is gewoon een andere warmtevoorziening. Ook daarmee bespaar je geen energie in het gebouw. Dus de vraag die ik heb is is er niet meer mogelijk op de Sportboulevard om energie te besparen op die locatie in plaats van het op te wekken, want die opwekking is toch een beetje een kunstmatige manier om het label op te krikken, maar niet per se de manier om een gebouw te realiseren wat weinig energie gebruikt?

De heer Bos: Voor de Sportboulevard en ook voor alle andere panden is een, dat heet een energiematwerkrapportage, gemaakt waarin maatregelen geïnventariseerd zijn die mogelijk zijn. En er is gekeken naar terugverdiëntijden. En voor de Sportboulevard waren de maatregelen die nu voorliggen de maatregelen die binnen die gemiddelde van 15 jaar terugverdiend zouden worden. Dus er is wel een afweging gemaakt, en er is inventarisatie gedaan van mogelijk maatregelen.

De voorzitter: De heer Groenewege.

De heer Groenewege: Ik weet niet of we die berekeningen zouden kunnen krijgen, want we hebben net ook een hele discussie gehad met die schuivende energieprijzen. Er schuift ook van alles in die berekening, zeker als je het over zonnepanelen hebt. Dus misschien is het dan interessant als we die kunnen bekijken.

De heer Preesman: En voorzitter, u doelt dan op de energiematwerkrapportage die wilt u ontvangen?

De heer Groenewege: Ja klopt, wat uw collega net beschreef, die inventarisatie van mogelijk maatregelen en terugverdiëntijden, ook bij de Sportboulevard en de andere locaties.

De heer Preesman: Ik denk dat tot de mogelijkheden behoort.

De voorzitter: Dank u wel. Dan kijk ik even rond bij de commissie of er voldoende informatie is verzameld. Ik zie nog een vraag van de heer Portier?

De heer Portier: Nee, ik had een opmerking over wat we hiermee gaan doen.

De voorzitter: Oh oké. Ik kijk inderdaad even rond of dat de commissie voldoende informatie heeft verzameld om tot een politiek standpunt te komen. Ja of nee, mevrouw Boom?

Mevrouw Boom-Vos: Mag ik nog even één vraag stellen zodat ik het goed begrepen heb? We hebben uitgangspunten. Zoals u zegt: het is een maatwerkrapportages, er heeft een selectie plaatsgevonden in gebouwen, dus daar wordt gekeken naar de verduurzamingsopgave. Maar er wordt ook gekeken naar terugverdiëntijd. Die is op basis van gegevens. Die snap ik toen u het ging uitwerken. De wereld is wel behoorlijk veranderd, daarvan is de conclusie: de gasprijzen zijn hoger, en de energieprijzen zijn hoger. Dat betekent, zoals mijnheer Stapel zei dat de terugverdiëntijd lager wordt, dus dat is ten gunste van de berekening. Waar ik nog mijn twijfels over heb - dat is even mijn samenvatting van deze commissie - is hoe groot ziet u het risico dat het geen teruglevering meer kan plaatsvinden met energieverrekening? Want dat zet het volgens mij wel behoorlijk op op losse schroeven. Als u zegt, nee dat dat verwachten wij niet, dan gaan wij dit nu voorleggen. Dan hoor ik dat graag. En ik zie u heel veel aan het kijken alsof ik nu hele rare dingen zeg. Mag ook hoor. Mag u zeggen.

De heer Preesman: Nee voorzitter, ik wou dat ik een glazen bol had dan zou ik u het kunnen vertellen. Maar die heb ik helaas niet. Ik kan echt geen uitspraak over doen wat daar de verwachting van is.

Mevrouw Boom-Vos: Nee dat snap ik. Maar er is wel een risico, en als dat risico gaat plaatsvinden zijn de gevolgen heel erg groot. Die zou ik wel graag, een risico indicatie of dat u zegt: nou tussen nul en 30 procent, 50 tot 70 procent, en dan als we niet meer terug kunnen leveren, dan zijn de gevolgen zo groot. Kunt u dat weergeven?

De heer Bos: Dat kunnen wij op hoofdlijnen wel weergeven, denk ik. Er is door een expert gekeken specifiek naar die zonnepanelen en de opwekking en hoe we dat kunnen verdisconteren. Dus dan kunnen we, denk ik, wel wat zaken uithalen tegen die tijd.

Mevrouw Boom-Vos: Dank u wel, dat helpt mij heel erg in mijn beeldvorming.

De voorzitter: Oké. Dank u wel. Zijn er verder nog technisch inhoudelijke vragen voor de ambtelijke ondersteuning? Dan ga ik even naar de heer Portier, want u had een voorstel over een vervolg?

De heer Portier: Ja, ik denk dat dit niet zonder meer door kan, maar dat er een soort beoordelende sessie moeten komen. Een wat mij betreft zijn de vragen van A: moeten

we maatregelen nemen die een terugverdientijd hebben langer dan x jaar? Langer dan 20 jaar bijvoorbeeld of vanaf 20 jaar? Daar kunnen we natuurlijk ook de discussie aan gaan. B, moeten we inderdaad bij de maatregelen alleen naar deze gebouwen kijken, of is het bijvoorbeeld bij zonnepanelen beter om een bredere reeks van gebouwen te nemen en daardoor meer terug te kunnen verdienen? Dus nou ja, dat zijn even uit de losse pols wat politieke vragen of vragen rond de efficiëntie. Een opmerking nog over rekenmodel en uitgangspunten. Ik denk dat het toch echt mogelijk moet zijn om in een spreadsheet te zeggen van dit zijn per gebouw plek wat we denken te besparen aan gas hè,? Dit is wat we denken te besparen aan kilowattuur, dit is wat de maatregel kost. Ergens bovenin uitgangspunt: dit is de gasprijs waar we ervan uitgaan, dit is de kilowattuurprijs waar we vanuit gaan. Eventueel nog een aparte kilometerprijs als terugverdientijd. En dan rolt daar gewoon uit wat de besparingen zijn en wat de kosten zijn. En als je denkt we gaan toch uit van een andere energieprijs dan vul je in één zelf in die spreadsheet een andere energieprijs of kilowattuurprijs voor elektriciteit, dan plop, dan zie je hoe de berekening verandert.

De voorzitter: Mijnheer Portier, mag ik daar mag ik daaruit opmaken dat u toch eigenlijk nog wel aanvullende technische informatie wenst?

De heer Portier: Nou ja, ik begrijp niet waarom het niet mogelijk ... Nou, ik weet dat het mogelijk is om zoiets te doen, maar waarom dat eigenlijk niet gebeurd is. En ik zou het wel erg op prijs stellen als we inderdaad zo'n model, het liefst ook in de vorm van een spreadsheet, zodat we zelf nog met de cijfers kunnen spelen, dan zijn wij blij.

De heer Stolk: Ik sluit me daar graag bij aan.

De voorzitter: Of we dat moeten doen, daar laat ik me even niet over uit. Ik ga inderdaad even in de raad rondkijken, want wat ik hier heel erg proef is dat er dus echt nog behoefte is aan aanvullende technisch inhoudelijke informatie anders dan hier is weergegeven. Is dat iets waar onder andere de heer Tutupoly wilde vragen?

De heer Tutupoly: Nou, ja ik denk dat er best wel veel vragen gesteld zijn op dit moment, en dat heel veel commissieleden nog met die vragen ook zitten. Bepaalde vragen. Als ik even kijk naar mevrouw Kruger die bijvoorbeeld over de opslag van energie vragen gesteld heeft of daar mogelijkheden toe zijn sluit volgens mij best goed aan bij de heer Van Dam-Timmers die uiteindelijk zegt met de Sportboulevard dat er meer behoefte is in de winter, om maar even iets te noemen, aan energie. Dus is het de meest optimale keuze die we maken? En ik denk als je die vraag zo allemaal hoort denk ik niet dat het een stuk is wat zo in één keer door kan. Dat is mijn mening.

De voorzitter: Dank u wel. Ja, inderdaad, ik heb even overlegd met griffie. Zoals ik het hier inderdaad hoor is de vraag dat er eigenlijk technisch meer informatie nodig is en het niet meteen door kan naar een oordeelsvormende bijeenkomst. Is dat alvast een voorlopige ...

De heer Van Dam-Timmers: Even voorzitter? Wat mij betreft zijn het zich korte dingen die gaan over welke andere afweging je dan hebt. Voor datzelfde geld zou het ook prima op papier kunnen. En wat de Portier zegt. Ja, in principe zou dit er gewoon gelijk moet zijn. Ik begrijp niet zo goed waarom het ingewikkeld is omdat het echt simpele berekeningen zouden moeten zijn maar ...

Mevrouw Boom-Vos: Mag ik dan heel even voor de ambtelijke ondersteuning opkomen? Dit zijn geen simpele berekeningen. Er zitten zoveel rapportages die bij elkaar komen, zoveel afwegingsfactoren die veranderen. Dit kost een heleboel capaciteit. Als het simpel was geweest, hadden ze allang gezegd: ja meneer, krijgt u volgende week.

De voorzitter: Mag ik ... Ja, heel leuk deze discussie onderling ...

De heer Van Dam-Timmers: Heel kort. We hebben het over één variabele, de prijs, dus dat is toch een belangrijk onderdeel?

Mevrouw Boom-Vos: Die prijs bestaat al uit verschillende onderdelen. Die bestaat uit leveringsprijzen, die bestaat uit ...

De voorzitter: Mevrouw Boom, ik ga u even onderbreken, want ik snap ... Ja, u heeft gelijk.

Mevrouw Boom-Vos: Wat ik voor zou willen stellen, want het is denk ik niet zo simpel, is wel dat wij onze vragen waar wij nog informatie over nodig hebben om een goed beeld te kunnen vormen op papier zetten, en dat we daar toch een sessie nog. Dan kan de ondersteuning zich ook beter richten op wat wij vragen. Want het komt ook wel van alle kanten denk ik op ze af, en dat we die dan toch persoonlijk bespreken. En dan kan je toch nog een verdiepingsvraag stellen. Dat zou mij voorstel zijn.

De voorzitter: Is er iemand die zich kan vinden of erop tegen is, het voorstel van mevrouw Boom? Mevrouw Kruger.

Mevrouw Kruger: Nee, ik kan me daar helemaal in vinden. Ik zou nog een vraag willen stellen ook want mevrouw Boom heeft gelijk ten aanzien van capaciteiten van het ambtelijk apparaat. Van de vragen die wij stellen is dat ook haalbaar. En wat is de tijdsdruk de nu zit op dit stuk om te kunnen beginnen, want ik bedoel, het is leuk als je tien jaar de tijd hebt om dit allemaal op je gemakje uit te zoeken enzovoort, maar er zit een bepaalde tijdsdruk op, neem ik aan. Dus ja, hoe gaan we dat in én capaciteit én tijd enzovoort gieten? Maar ik ben het wat dat betreft helemaal eens met het voorstel van mevrouw Boom.

De voorzitter: Dank u wel, mevrouw Kruger. Ik wil even inderdaad hierop reageren. Ik denk dat het een heel goed punt is. Dat wilde ik ook aangeven, dat het denk ik heel terecht is om schriftelijke vragen voor te bereiden, dat het prima is om nog eens een keer zo'n antwoordsessie voor te organiseren, maar goed te kijken in hoeverre deze vraag ook realistisch zijn beantwoord kunnen worden binnen een tijdsbestek,

Mevrouw Kruger: Nou, en dan nog meer, als we beslissen dan gaan we die vragen nog een keer in een commissievergadering bespreken, er gaat tijd overheen, en hoeveel tijd hebben we? Want als we kijken naar het plan van hoe het ingeschoten is, wanneer er aan de gang gegaan moest worden en daar moet op gewacht worden, dan verplaatst het zich allemaal. En ik denk dat het gewoon vijf voor twaalf is om energiebesparende maatregelen te voorzetten.

De heer Stolk: Voorzitter?

De voorzitter: De heer Stolk?

De heer Stolk: Ik wil eigenlijk daar toch op ingaan. Ik denk dat er helemaal niet zo'n grote druk op zit. Als je het schema ziet is dat gemaakt tot 2025. Ik ben het er wel mee eens dat er wel voor van de zomer een goed zicht is. Maar ik denk wat mijnheer Portier ook gezegd heeft van wij willen eerst die matrix zien, wij willen eerst nog weer beter onderbouwde cijfers hebben zodat we het beter kunnen doen, en daar nog een keertje in een beeldvorming en dan verder gaan. Want ik denk dat het heel erg belangrijk is, en dat dit is een soort pilot, maar we krijgen hier achteraan nog veel meer van die gebouwen die gekeken moeten worden. Dus ik denk dat we dit zorgvuldig moeten doen en duidelijk, en de goeie cijfers boven water. Want ik vind het nog te veel grote risico's, laat ik het zo zeggen.

De voorzitter: Dank u wel, mijnheer Stolk. Ik ga nog even naar de heer Maroof en dan ga ik het afronden.

De heer Maroof: Dank u wel, voorzitter. Kunnen we niet stemmen wie voor een oordeel, wie voor nog een sessie is? Dat we gewoon hier stemmen voor een oordeelsessie of een beeldvormende sessie?

De voorzitter: Ja, wat ik eigenlijk wilde doen ... Mevrouw Kruger wil nog iets ervan zeggen.

Mevrouw Kruger: Even kort op wat de heer Stolk aangeeft van we hebben tot 2025 de tijd. Nee, maar de tijd is uitgesmeerd. Als je goed naar die tabel kijkt dan is het aanbesteden eerste fase die is al in het tweede kwartaal. Ik bedoel dat kost ook allemaal zoveel tijd het aanbesteden, hoor. Nou ja, heel de reut bij elkaar. Dus ik zou willen vragen aan de wethouder of de ambtenaar van hoeveel tijd kunnen we hier ... Buiten het feit dat ik vind dat gaat om heel veel geld, dat we daar heel zorgvuldig mee om moeten gaan maar dat betekent dan wel dat je dan moet je misschien twee sessies achter elkaar of het sneller achter elkaar plannen, want het is wel heel belangrijk. En dat is een beetje wat ik ...

De voorzitter: Ik ga een voorstel doen en dan ga ik voorzichtig kijken of iedereen zich daarin kan vinden. We merken dat er zoveel vragen zijn, dat zoveel behoefte is aan technische informatie. Dus dat willen we de commissie zeker niet ontnemen. Kunnen we voorstellen dat - daar spreken we dan een termijn voor af - u vragen op papier zet, die vragen die gaan naar de ambtelijke ondersteuning. We gaan ook even bij u vragen hoeveel tijd is daarvoor nodig om u zich verder voor te bereiden om weer tot een beeldvormende sessie te komen, ook wat allemaal redelijk is en haalbaar is binnen de plannen? En dat we dan dus inderdaad nog een keer bij elkaar komen, dan heeft u zich kunnen voorbereiden op de vragen die er zijn. Nou ja, en dan kunnen we van daaruit verder gaan.

De heer Van der Spoel: Voorzitter?

De voorzitter: Mijnheer Van der Spoel.

De heer Van der Spoel: Dank u wel. Is het ook nog een optie dat die vragen gesteld kunnen worden en dat die gewoon mee worden genomen naar de oordeelsvormende sessie gelijk?

De voorzitter: Dat is zeker een voorstel, maar dan ga ik kijken. Hoeveel zijn er voor om de vragen schriftelijk te stellen en mee te nemen naar een oordeelsvormende sessie? Ja, inderdaad. Even kijken. Da is denk ik iedereen. Ja, even handjes die daar niet voor ... Want dat zijn er weinig. Een, twee. Dank u wel, mijnheer Van der Spoel. We gaan dus nu nog technische vragen stellen. Griffie, wanneer zouden die vragen bij de ambtelijke ondersteuning ...

Commissiegriffier Wepster: Het ligt aan de mensen. Die moeten ze gaan stellen en dan gaan ze naar de ambtenaren, die moeten ze beantwoorden. Dan moeten we in de plannen kijken wanneer we het oordeelsvormend kunnen. U gaat bij ons, bij de griffie, de vraag aanleveren zo spoedig mogelijk. Ik weet niet, als ik zeg binnen een week, zeg ik dan iets gek? Als u binnen een week dat aanlevert dan zorgen wij dat de vragen doorgaan naar de wethouder en de ambtenaren. Ik weet niet, ik wil jullie ook niet opjagen maar laten we dan even overleggen hoeveel tijd jullie nodig hebben om die vragen te beantwoorden. Dan gaan wij vervolgens op de griffie kijken wanneer. Dat zal wel de volgende cyclus worden, dus ergens in februari, denk ik, gaan we het oordeelsvormend bespreken. En daar zitten dan de antwoorden er schriftelijk bij zodat u hopelijk voldoende technische kennis heeft om het politiek te kunnen bespreken.

De voorzitter: Nou ja, hopelijk. Dat is dan de beslissing die we hier nemen toch? Want dan gaat hij naar ... Sorry, de heer Groenewege?

De heer Groenewege: Ja, één vraag. Tijdens deze sessie hebben we een aantal documenten verzocht. Moeten we die opnieuw verzoeken in technische vragen of wordt dat gewoon voorzien?

Commissiegriffier Wepster: Ik denk dat het eigenlijk best handig is als de vragen die u ... Er zijn ook best veel vragen wel beantwoord, dus ik denk dat de vragen die u nog onbeantwoord heeft dat u die opnieuw even schriftelijk stelt, want anders moeten de ambtenaren gaan terugkijken van welke vragen hebben we nu wel en niet beantwoord en die moeten gaan puzzelen. Dus bepaalt u waar u nog graag antwoord op wil en zet ze op papier.

De voorzitter: Ja, is dit voor iedereen akkoord? Hartstikke fijn. Dan wil ik sowieso natuurlijk de ambtelijke ondersteuning hartelijk bedanken. Er zijn heel veel vragen geweest. En fijn dat jullie je best hebben gedaan om ze zo goed mogelijk te beantwoorden. En dank aan alle raads- en commissieleden.

Aldus vastgesteld in de raadsvergadering van 7 februari 2023.

De griffier,

De voorzitter,

A.E.T. Wepster

A.W. Kolff